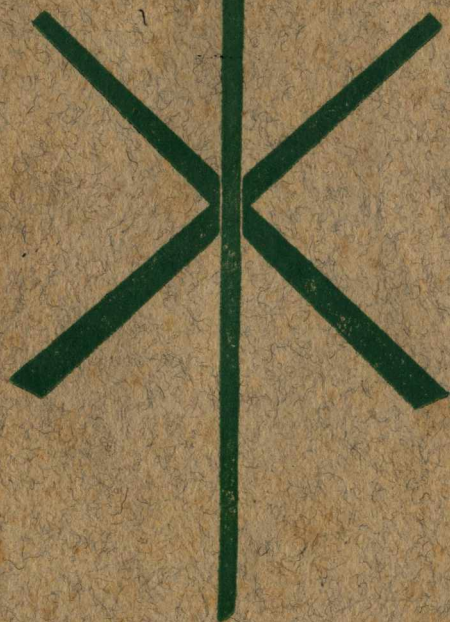

L

LELKI ÁSZTOR

A

1943. MÁRCIUS HÓ XIX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM.

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

Felelős szerkesztő és kiadó: MOLITÓRISZ JÁNOS

Szerkesztőbizottság: D. KAPI BÉLA elnöklele alatt:

TÚRÓCZY ZOLTÁN, KARDOS GYULA, KEMÉNY LAJOS, JÁROSI ANDOR

Lelkipásztorság nincsen a jó pásztor Jézus Krisztus nélkül!

Ez címlapunk legfőbb értelme. A „Lelki Pásztor” címben a P-betű a pásztorbot, de egyben és legfőképpen a XP, Krisztus-monogram görög „RÓ” betűje is. A betűk zöld színe az Ige legelőjére emlékeztet. A rovásírást utánzó címbetűk a Krisztus előtt magyar népünkről történő pásztori számadásra emlékeztetnek. Mindez elválaszthatatlan Krisztus kereszttétől, mely a kezdet (Α) és a vég (Ω) ura nyomdokán a pásztort egész életében elkíséri.

(A címlapot Ittzés Mihály tervezte)

2.-ik kiadás!

Vedd! Olvasd! Terjeszd! Az evangélikus intelligencia könyve!

**Túróczy Zoltán, vitéz Sréter Ferenc,
dr. Reök Iván és dr. Mády Zoltán**

ISTEN ISMERETE

címen a „Lelkipásztor” kiadásában megjelent evangélikációs előadásainak kötete rövid idő alatt elfogyott. Több oldalról jövő kívánságra szeretnénk megjelentetni a 2. kiadást, ha a példányok elhelyezését biztosítva látjuk. Ezért kérjük olvasóinkat, mielőbb küldjék be rendelésüket a „Lelkipásztor” kiadóhivatalához, Celldömölkre. Az árát, 4 pengőt, a megküldendő könyvhöz mellékelts csekken kérjük befizetni. A rendelést kérjük mielőbb feladni, mert csak korlátozott példányban jelenik meg.

A „LELKIPÁSZTOR” kiadóhivatala.

A keresztyén vallástanítás

címen jelenik meg a közeljövőben dr. Imre Lajos kolozsvári egyetemi tanár könyve. Imre Lajos a reformátori teológia egyik legmarkánsabb képviselője. Világos teológiai látását az egyházi élet és munka egész területén, de különösképpen a keresztyén nevelés kérdéseiben gyümölcsözteti. A reformátori teológia súlyos igazságait a gyakorlati keresztyén élet aprópenzére váltja fel. — Ebben a könyvében a keresztyén vallástanítás anyagát és módszerét tárgyalja. Elvi alapvetésében felvázolja a vallástanítás lényegét és célját. A vallástanítás anyagát az új tanterv és utasítás alapján nyújtja, különkülön érvényesítve az evangélikus és a református szempontokat. A könyv harmadik részében a vallástanítás tárgya, a gyermek áll előttünk. Itt kapjuk a legszükségesebb anthropológiai és lélektani szempontokat. Negyedik és ötödik részében a vallástanítás módszerével és eszközeivel foglalkozik. Teljes katechetikai ouvre-t nyújt így s nem marad a vallástanításnak egyetlen fontos kérdése sem megvilágítatlanul.

A könyv hézagpótló és egyedülálló a maga nemében a magyaryelvű idevonatkozó irodalomban. Nélkülözhetetlen minden vallástanítással foglalkozó lelkész, hitoktató, vallástanár, segédlelkész stb. számára. De ott kellene lennie a vallástanítást végző tanítók, vasárnapi iskolai vezetők, gyülekezeti ifjúsági munkások kezében is.

Előfizetési ára 2.50 P. Bolti ára 3 P lesz.

Megrendelhető a „Lelkipásztor” kiadóhivatalánál, Celldömölk.

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP ELEJÉN

Előfizetési ára egy évre 12 pengő, vallástanító lelkészeknek és lévítáknak 8, segédlelkészeknek és theologusoknak 7 pengő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Celldömölk, Oetfő-tér 7.

Postacsekkezámla: 11.576.

Papok a Főpap előtt

„Adj számot a te sáfárságodról!”

4. Fáradhatatlanul.

„Semmitől sem vonogattam magamat, ami hasznos, hogy hirdessem néktek és tanítalak titeket nyilvánosan és házanként.” Ap. Csel. 20, 20.

A Főpap nem ismert fáradságot: „Nékem cselekednem kell annak dolgait, aki elküldött engem, amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik.” (Ján. 9, 4.) Az evangélium arról is tudósít, hogy a sokaság, amelynek gondját felvette, még napnyugta után és már reggeli szürkületkor sem hagyta pihenni. (Mk. 1, 32—37.)

Pál apostol teljes hűséggel lépett Ura nyomába. Bizonyágot tehet róla, hogy semmitől sem vonogatta magát, azaz az eredeti kifejezés értelme szerint sem kényelemből, sem pedig gyávaságból nem mulasztott el egy alkalmat sem, hogy az ige hirdetésével és tanítással nyilvánosan és házanként Krisztus számára megnyerje és megtartsa azokat, akikhez küldetett. Az efezusi vének előtt tett ezt a vallomását még szemléletesebben egészíti ki pl. hivatásteljesítésének az a megrendítő jellemzése, amelyet a korinthusi gyülekezethez írt második levelében találunk. (II. Kor. 11, 23—30.)

A mi papi hivatásunk sem hivalkodás kényelmi párnán. Sokan ugyan ennek tartják. Azt hiszik, hogy a pap csak akkor dolgozik, amikor köntösben szól hozzájuk. Szemünkre is vetik ezt, irigyelnek „kényelmes” életünkért, vagy szidalmaznak érte. Mi pedig sokszor keserűséget érzünk ezért a megnemértésért és hálátlanságért. Talán el is lankadunk igyekezetünkben. Mert nehéz dolog fáradni, őrlődni a nélkül, hogy egy-egy elismerő szó növelné munkakedvünket és ösztönözne minden erőnk latbatetésére.

Csakhogy mi nem emberek elismeréséért dolgozunk! „Hasznuk” munkálására fogadott szolgálatába a Főpap! Az elismerést majd egyszer Tőle várjuk és minden hálátlanságért kárpótol majd az Ő köszönete: „Jól vagyon, jó és hű szolgám, kevesen voltál hű, sokra bízlak ezután; menj be a te uradnak örömébe.” (Mt. 25, 21.)

Aki csüggedt és fáradt, ebből merítsen új erőt! Valamennyien pedig próbáljuk meg magunkat, vajjon eddigi fáradozásunk alapján remélhetjük-e a Főpap elismerését. Jól értsük meg: a mi hivatásunk erőnk kifejtésében nem tűr meg sem határt, sem korlátot. „Fáradhatatlan” munkálkodást követel meg, míg nappal van. Fáradhatatlan hirdetését az igének alkalmas és alkalmatlan időben. Fáradhatatlan, elkedvetleníthetetlen zörgést a bezárt ajtókon is.

Vajjon felmenthet-e bennünket a Főpap, amikor vádol a tapasztalat, hogy gyülekezetünkben sokak életében elmaradnak az egyetlen igaz „haszon” gyümölcsei, mert elhatalmasodott rajtunk a kényelemszeretet, a fásultság?

Budaker Oszkár

A dolgozó szobában.

A gyülekezet az Isten frontjáért.

Front: latin szó. Jelentése: arc, képmás. Ritkán gondolunk erre, pedig sokat jelent. Amikor azt mondjuk: „a magyar front a Don folyónál van“, — ez azt jelenti, hogy ma nemzetünk, magyarságunk igazi arcát, a modern magyar lélek képmását kint láthatjuk a hadművelleti területen. Megfelel ennek a kapcsolatos, többi kifejezés is, amikor hátsorzágról, mögöttes országról, nemzetestről vagy ú. n. belső frontról szólunk. Az arcra kiül minden érzés, fájdalom, reménység, bölcsesség és akarat. A front mutatja meg legvilágosabban: ki a magyar? mit ér a magyar? s mit akar a magyar?! Ami itthon elgondolás, kint tetté kell váljon. Ami itt ígéret, annak ott valósulnia kell. Ami itt alig észrevehető mulasztás, ott sokak halálába kerülhet. Nemzetünk szívverése ma a Don környékén lükteti az élet ritmusát. Az arcvonalban jelentkezik egyszerűen és tömören mindaz, ami itthon a kavargó, hangos zűrzavarban oly nehezen ismerhető fel. Értékeléshez csend kell és távlat, az élet megjelenéséhez valóban „kritikus“ idő, élet-halál küszöbe. De az arc a testhez tartozik s a test elválaszthatatlan az arctól. Egy élő organizmust alkot együtt a nemzet frontja és teste. Ezerszer jaj nekünk, hogy ha ezt elfelejtjük. Csak a nyomoréknak és a bohócnak mutat mást az arca és a belseje. Csak a bolondnál van különbség a front és a test, az arc és a szív között. A legnagyobb szerencsétlenséget jelentené az, ha törés állna elő nemzetünk frontja és a hátsorzág között. Tudom, sokan — leszereltek és szabadságotak — azt mondogatják idehaza: csak vissza a frontra, mert itthon kibírhatatlan a levegő! Ha csak egyetlen csepp igazság is van ebben a vélekedésben, úgy ez tán az utolsó figyelmeztetés kondulása népünk felett. Nem lehet, nem szabad igaznak lennie, mert árva magyar népünknek kettészakadását jelentené. Sokkal inkább azt hiszem, hogy amit kint örömmel láttam, az az egész magyar nemzettest gyógyulásának biztató jele. Viszont egy percre sem szabad a frontkatona szokásos túlzásába esni. Nem idealizálható a frontélet sem az itthoni rovására. Aki ezt állítja, igen hézagos etikai nevelésben részesült. Kint is vannak bajok. Természetes, hiszen emberek viselik a háborút. Nem tesz jó szolgálatot a magyar jövőnek, aki a frontélet szertelen idealizálásával útját akarja vágni épen a fronton mind erősebben kibontakozó bűnbánatnak!

Mit kell tennie a gyülekezetnek Isten frontjáért?

Isten frontja: Isten arca! Maga az, hogy erről beszélünk, végtelen nagy dolog. Isten nem rejtőzködik el teljesen, megmutatja magát nekünk. A régiek csak hátát látták. Nemzedékek hosszú sora várta azt az időt, amikor majd ígérete szerint leveti leplét és szembenéz velünk. Látni az Istent! Fel tudjuk fogni,

mit jelent ez a pár szó? Kevés az emberi élet hozzá. Csak sejt-hetjük és ámulva csodálhatjuk, mint gyermekek a karácsonyi kirakatot: Jézus Krisztuson ott ragyog Isten arca! Jézus Krisztus maga az önmagát leleplezett Isten. Hogy milyen a szíve, hogy mit akar velünk, hogy mit gondol rólunk, — mind, mind megmutatja Jézus. S amikor Ő elvégezve szolgálatát, mennybe ment, de itt maradt az egyház, amiről a szentírás azt vallja, hogy az a Krisztus teste! A karácsonyi csoda nem ért véget. Tovább tart mind a mai napig. S reménységünk az, hogy nem fejeződik be, csak a nagy változáskor, az időnek végén.

Ha így van, hogy az egyház, a gyülekezet maga az Isten frontját, Isten arcát hordozó krisztusi test ezen a világon, akkor miért beszélünk a gyülekezetnek Isten frontjáért való tennivaló-járól? Mert rólunk van szó s erről a világról. Ugyan melyik magyarországi keresztyén gyülekezet meri magáról azt állítani, hogy amint van, az Isten frontja? Aki ezt állítaná, nem fontolta még meg, hogy mekkora súlya van a bűnnek. Viszont ki meri tagadni, hogy épen mi, ebben a világban élő emberek, — gyülekezet vagyunk? Aki tagadná, az tagadja Istennek hatalmát, ígérétét, köztünk való állandó jelenlétét és munkáját! Az igazság az, hogy köztünk van Isten frontja, nálunk ragyog Isten arca. Csak az a kérdés, hogy mi személy szerint hordozói vagyunk-e vagy szeplő, gát, árnyék az Ő tündöklésében?!

Első: a bűnbánat vallomása.

Nem vagyunk gyülekezet. Még mindig nem tudjuk, hogy kicsoda az Isten. Hányszor kellene világosan bizonyosságot tenni róla s mi? — bálványok hemzsegése között kábultan bolyongva hol erre, hol arra mutatunk rá: ez a mi Istenünk; de egyik sem Ő az! Világnézetek ragadnak magukkal, eszmeáramlatok sodornak el, szinte naponként változik a hitünk s nem tudunk magunkon segíteni. S ami legalább ilyen nagy baj, másokon sem! Csupa kérdőjelt tüzzel körénk a világ s nem találjuk a biztos feleletet. Ezer tennivaló lenne, de csak kapkodunk fűhöz-fához. Látszat szerint sok minden történik körülöttünk, talán mi is tevékenykedünk, de őszintén megmérve dolgainkat, nem találunk benne értelmet, egészséges célt. Káosz és sötétség vesz körül. Nem vagyunk gyülekezet, mert nem tudjuk, kicsoda az Isten!

Minden élet bizonyít valamit. Valakire vagy valamire mutat. Mi is sokat beszélünk, cselekedeteink hangos bizonyágtételek, de csak önmagunkról szólnak. Mi vagyunk minden tettünk mögött. Mennyit emlegetjük Isten nevét. Az ujságok is tele vannak vele s mégis a világ tán soha nem látszott zavarosabbnak, mint épen ma. Ha áldoztunk s volt eredménye, a haszon a mienk volt. Ha segítettünk, minket áldottak. Ha adakoztunk, a mi nevéket olvasták fel a dicséret vastag könyvéből, hozzá még a templomban. Ha megundorodva az erkölcsstelenség láttán, életünkkel jó példát szerettünk volna adni, hát megint csak minket híreszteltek puritán, tiszta jellemű férfiakként. Ha neveltünk, csak a magunk képmását és életszemléletét tudtuk átvinni a fiatalokra.

Életünknek mi vagyunk a gazdája s nem az Isten. Nem vagyunk gyülekezet, mert nem ragyog rajtunk Isten csodálatos frontja!

Minden élet van valamiért. Célalanul nem nő semmi, minden mozgásnak megvan kitűzött célpontja, minden harcnak a maga oka. Az egész emberi élet szüntelen harc, mi is harcoltunk. Betegséggel verekedtünk, keményen küzdöttünk a mindennapi kenyérért, tusáztunk önmagunkkal és az emberekkel, koporsóra hulló rögök vérezték szívünket, mennyit harcoltunk hivatásunkban. Visszanézve, az egész eddigi életünk szüntelen harcnak tűnik fel, — de mi volt az értelme? Miért történt mindez? Sokat beszélünk ugyan Isten világtervéről, valami magasabbrendű célzatosságról, a történelem értelméről, a befejezett emberi élet szépségéről. De belefáradtunk a szép beszédekbe. Nem látunk tisztán. Nem értjük a mártírok áldozatát. Nem ismerjük életünk harcának célját. Nem vagyunk gyülekezet!

A második: az evangélium.

Gyülekezet vagyunk. Mielőtt lettünk, gondolt velünk. Óvta, ügyelte életünk. Születésünk percében ráállított egy útra, amit csak mi járhatunk végig. Küldött és küldetése az életünk értelme. Akármilyen történt velünk, mögötte mindig ott volt Ő. Tudta miért helyezett ebbe a családba. Tudta, miért bocsátott korán nyomorúságot ránk. Azt akarta, hogy korán megismerjük az ellenséget. Ellátott fegyverrel. Megtanított, hogy kell a világ csataterén harc-szerűen viselkedni. Parancsainak mindig megvolt a maga gyönyörű értelme. Fölényes ellenséges erővel szemben erőnket acélozta. A segítségkérést mindig meghallgatta. A harcban kifáradva naponként megtölt új erővel. Tudjuk, miért élünk: engedelmeskedünk parancsainak és gyönyörködünk azok tervszerűségében. A biztos győzelem fénye egyszerű harcos életünk is dicsőséggel övezi. Ugyan nem látjuk sajátmagunkon, társainkon sem, de tudjuk, hogy látszik rajtunk Isten arca, mert az ellenség azonnal támad, ha meglát. Minél tovább kitartunk nehéz órhelyünkön, annál ádázabban ostromol. Mindent megpróbál. Ha nem fullaszt ki rettenetes erejű támadása, átpártolásra csábít, majd újra lassú, de állandó nyomásával meg akar bénítani, fel akarja örölni idegeinket. Istenhez kell tartozzunk, ha ennyire fontosak vagyunk az ördögnek. Épen a kétségbeesett harcmodoráról láthatjuk, hogy milyen fontos a szolgálattunk a gazdánk számára. Egészen biztosan Istené vagyunk. Nálunk, bennünk, rajtunk ragyog Isten frontja! Óh, ez az evangélium!

A harmadik: a tennivaló.

Mit kell tennünk? Tulajdonképpen szerénytelenül hangzik az evangélium után. De minden emberből kitör a kérdés. Nem is szabad válaszolatlanul hagyni. Bár csak erről szólni, hiba. Meggyőződésem, hogy bajaink jó része abból származik, hogy állandóan a tennivalókról elmélkedünk és kevésbé szemléljük boldog áhitattal azt, amit az Isten tett értünk. A szerencsétlen gazdag ifjú is ezt kereste mindig, nem is üdvözült. Annyi csak

a felelet: nézd Isten frontját, Jézus Krisztuson tündöklő arcát. Ha Őt nézed, lehetetlen, hogy ne légy gyülekezet, Isten arcának hordozója ebben a világban. Milyen lesz akkor a gyülekezet?

Fórum. Isten ítélőszéke ezen a világon. Az igazság képviselője. A földi igazság szobra elfedi szemét, úgy szégyenli, amit nevében művelnek az emberek. Pilátus előtt és után hány millióan sóhajtották nosztalgikusan: kicsoda az igazság?! Hát a gyülekezet az igazság képviselője. Valódi fórum. Mindenről megmondja, mit ér. A gyülekezet mérlegén csillogó értékek könnyűnek találtnak s porszemek mélyre nyomják a serpenyőt. A világ tán sír meghatottságában egy-egy szónoklat hallátára, — ezen a fórumon legfeljebb bombasztnak tartják. Tán dicsekedve készít a világ kérkedő statisztikát „igazmondó“ számokkal, — s a gyülekezetben nevetik a dolgot, mert látják a számokkal való játékot. Könyörtelen fórum a gyülekezet. Önmagát tartja először is állandóan ítélet alatt. Nem pöffeszkedve végzi a kritikát. Először maga áll a mérce alá s csak aztán mér másoknak és másokat. Isten frontjának ez a fórum legyőzhetetlen harciesszöke. Mindenre kitalálhatja az ellenség a válaszfegyvert, de az igazság előtt tehetetlen. Milyen különös, hogy van „egyház“ is, amelyik nem meri vállalni ezt a pompás fegyvert. Félnék, hogy visszafelé sül el?! A gyülekezet fórum, vagyis az igazság képviselője és így ezzel Isten dicsőséges arca a világon!

Tanu. Nem elég, hogy az igazságot ismeri a gyülekezet, még az sem, hogy megméri rajta magát és a világot. Így csak kevesek kincse maradna. Beszélni is kell az igazságot. Publikálni. Milyen jellemző a világra, hogy tenger dolgot tesz közhírré, egy szerencsétlen gyilkos nevét és adatait ország-világgal tudatják, egy „szép“ kokott születési évét szenzációkként leplezik le, politikusok elejtett, semmitmondó szavát felkapják, jelszavakat milliós példányszámban nyomtatják ki, — csak épen az igazságot hallgatják el. Mindenki beáll az igazság hivatlan vagy hivatott tolmácsának, hát csak épen az gyülekezet legyen néma?! Lehetetlen az igazságot elhallgatni. Kikiváncozik, mint tavaszi rügy a fán. Az Isten frontján nem is hamis lobogók alatt küzdenek a katonák, hanem az igazság zászlaja alatt. Soha nem gyülekezet, vagyis soha nem Isten frontja az a hely, ahol hajbókolnak emberi „nagyság“ előtt és ahol az az elv: kéz kezet mos, ahol alázatos csatlósok naponta változó urakat emelnek ugyanabba a nyeregbe! A gyülekezet tanuskodik az igazságról, még ha életébe is kerül. Nem tűrheti a mellébeszélést. A megméretés eredményét közli a világgal őszintén és bátran. Mint igazi fórum, publikálja az ítéletet. Ez volt a dolga a gyülekezetnek mindig ebben a világban. Hát nem ezt művelték az apostolok? Nem ezt kiáltotta a világ szemébe annyi mártír? Nem ezt tette az annyit emlegetett, de vajmi keveset megértett reformátor is? A gyülekezet fórum és tanu. Ítéel és kihirdeti az ítéletet!

Hadsereg. Az igazság képviselője mindig háborút jelent. Nem olyan háborút, amiről a történelem szokott megemlékezni.

Milyen kis csatározások ezek az igazság körül zajló háborúhoz képest. Tulajdonképpen ez az egyetlen harc a világon, aminek a kezdete a történelem elejére nyúlik vissza s tart a történelem végéig. Soha meg nem szűnik, míg ez a világ áll. Jaj annak a nevezdeknek, amelyeknek életében csitul ennek a háborúnak hevessége. Az igazság háborúja a gyülekezet, az egyház, Isten frontjának háborúja. Mert az igazság képviselőjét csak úgy lehet ellátni, ha teljesen egygyólvadunk vele s a magunk ügyének tekintjük. Ebből a szempontból nézve az egyháztörténet — hadtörténelem. Harcosokról szól s a nagy háború egyes szakaszairól. Soha sem volt igaza annak, aki az egyház nevében azt kiáltotta: békesség, békesség! Mindig az volt a gyülekezet, Isten arcának hordozója ebben a világban, akinek egyetlen jelszava az volt: harc, harc és harc! Természetesen ez a háború sem vértelen. Sőt ez a legvéresebb valamennyi között. Ki foghatná be a tenger vértanúnak csak a számát is, akik mind elestek, hősi halált haltak az igazságért?! A gyülekezet — hadsereg. Szervezett, bár nincs feltétlen kötelező alapszabálya. Fegyelmezett, bár a szankciók nem állnak az első helyen. Kiképzett, bár nem adnak diplomát. A hadvezér maga az Isten s a hadszíntér széles e világ. Ennek a háborúnak viselése: a gyülekezet sorsa ezen a földön. Áldott sors, amelynek vállalása termékenyít a jövődre. A gyülekezet ennek a háborúnak elszánt viselésével bizonyítja, hogy Isten frontja!

Összefoglalva:

Ha a gyülekezet nem Isten frontja, vajmi keveset ér. Ha törés áll elő a front és a test, Isten arca és Krisztus teste között, semmit sem használ. Már pedig így van: ez legyen bűnbánatunk állandó forrása. Viszont valamiképpen mégis az, — Isten fel-foghatatlan kedves akaratából: ez a boldogító, jó hír töltse be szívünket hálával és elkötelezéssel. S végül mi a tennivaló? Nézd Isten tündöklő arcát ebben a világban, mert látható, nézd Jézus Krisztusban Isten diadalmas frontját és — tégy, amit akarsz. Tudom, belőled sem lehet más, mint annak a gyülekezetnek egyik élő tagja, amelyik ezen a sáros, véres, tehetetlen földön Isten fóruma, Isten tanuja és Isten hadserege az egyedül bizonyos győzelem fényében!

Balikó Zoltán
tábori lelkész.

A lelkész és a falu.

Az utóbbi időben elcsendesedett a falu körül vert nagy lárma. A gyorsan rohanó idő mást tett időszerűvé. Itt a háború. Mindenki feléje fordul figyelmével és mindenki a jövőt szeretné tudni és látni: mikor és milyen lesz a vég? Napjaink már új kérdéseket vetnek fel, pedig a tegnapi kérdései is megoldatlannak. Óriási lendülettel indult el a falukutatás divatja. Mindenki a falu felé nézett és onnan akart valamit nagyon hamar és nagyon könnyen felfedezni anélkül, hogy igazán belemélyedt

volna a falu igazi milyenségébe. Akadtak teológusok is, kik hódolva a divatnak, elindultak a falukutatás vad bozótjába és sajnos nagyon hamar megunták a túl bonyolult kérdések bogozását és mielőtt még valami eredményre jutottak volna, reményvesztetten abba hagyták a munkát.

Azok a teológusok, akik kutatni kezdték a falut, ott vétették el dolgukat, hogy a falukutatást nem tudták összhangba hozni a hittudományukkal. Az, aki egyszer — nemcsak műkedvelő érdeklődésből — belenézett a falu mélységeibe, valami olyan csodálatos világot sejtett ott meg, amit csak az fedezhet fel, ki belenézett a hináros tó tükrébe és ott meglátott egy mozgó, nyüzsgő másik világot. Aki így belenézett a falu életébe, megsejtette, hogy kell lenni valami olyan pontnak, ahol nagyon közel van a hittudományhoz a falu ismerete. A hiba ott van, hogy a falukutatást túl távolinak tudjuk a hittudományoktól és úgy kezeljük a falu minden kérdését, mint szociológiai feladatot, minek semmi köze a teológiához. Pedig a lelkipásztorkodás, az igehirdetés, a vallásitanítás falun nagyon is kellene, hogy rajta nyugodjék a falukutatáson. A falukutatásnak nemcsak szociológiai oldala van, de nagyon is van teológiai oldala is. Csak az a baj, hogy még eddig nem akadt senki, ki megfelelő szaktudással nekifogott volna felkutatni a falu lelki megnyilatkozásainak sajátosságait. Nem akadt még senki, aki úgy próbálta volna a lelkipásztorkodást beállítani, hogy különös tekintettel lett volna éppen a falusi emberre. Az igehirdetésünk nagyon sokszor azért lóg a levegőben, mert nem vagyunk tekintettel azokra, akiknek hirdetjük az ígét. Nagyon sokszor saját kérdéseinkkel bírkózunk, saját lelki igényünknek megfelelően tudjuk csak szemlélni az ígét. Ebben az esetben nagyon könnyen megesik az, hogy mivel a hallgatóság már részben túl van azon, vagy még nincsen ott, vagy néki nincsenek olyan természetű lelki kérdései, meghallgatja az igehirdetést, mint egy gyönyörködtető szellemi produkciót, vagy pedig elalszik rajta, mert magas néki és nem érti.

Gyakorlati teológiánkat meg kell magyarosítani, hogy a magyar léleknek szóljon. A teológiai tudományok többi részét nem lehet és nem is kell egy nép lelkéhez alkalmazni, de azt a részét, amelyik közvetlenül mint alkalmazott elmélet kapcsolatba kerül népünkkel és annak lelkivilágába az evangéliumot akarja belevinni, valahogyan alkalmazni kell ahhoz a lélekhez, amelyikhez szólni akar. „A hit hallásból van“... ige értelme vonatkozik ide is. Ha idegenül szólaltatom meg az ígét, úgy az nem hallódik meg és marad pusztába kiáltott szó. Nem az a fontos, hogy az igehirdetés milyen gyönyörű, hanem az, hogy vajjon eljut-e a lelkekhez. Nézzük először a lelkipásztorkodást. Lehet, hogy feltevéseimért a tudós teológusok engem tudatlannak mondanak, de hiszen én csak olyan szegény falusi parasztpap vagyok, ki nem tart igényt a tudós teológus névre. A lelkipásztorkodásunk tehát, mit a teológián hallunk és

amelyeket csendben olvasgatunk, nagyon távol áll a magyar és különösen a falu életétől. Réá van alapozva a német teológia kutatásaira, márpedig a két lélek között óriási a különbség. Még a német teológia kutatásai sincsenek tekintettel a német falu életére, mivel annak művelői közvetlen tapasztalatukat inkább a városi polgár és a munkás életéből szerzik be. Itt nálunk az a helyzet, hogy gyülekezeteink legnagyobb százaléka falusi gyülekezet és híveink élnek a falu sajátos életét. Ebben a sajátos életben nagyon sok olyan dolog adódik, mi különböző a bármilyen tökéletes nem magyar alapon nyugvó tudományos megállapításoktól. Éppen ezért mond csődöt olyan sok külföldről behozott és ott nagyon jól bevált, áhítatos életgyakorlat. Az evangélizációk nem tudnak nagy tömegeket megmozdítani, mert az a mód, ahogyan az evangéliumot akarjuk népünkbe gyömöszölni, idegen nekik. A magyar nem tud rajongó lenni. A túl édes és olvadó megnyilatkozások hallatára és láttára, egyszerűen szégyeli magát. A finn ébredés hatalmas hullámokat ver Finnországban, de hasztalan próbáljuk ugyanazt a módszert lemásolni nálunk. Egyszerűen azért, mert Ruotsalainen finn volt és nagyon finnül hirdette az evangéliumot. Természetes, ha ezeket a dolgokat vizsgáljuk, nemcsak azokkal kell szóbaállni, akik áhítatos gyakorlatnak tartják lelkikérdéseik boncolgatását, hanem a falu széles rétegével. A többi szemérmes röstelkedéssel nem beszél lelke kérdéseiről, nem azért, mintha nem érezné szükségét, hanem mert nem találja meg hozzá a megfelelő módot. Nekem, a lelkésznek kell valahogyan odaférfköznöm hozzá anélkül, hogy közeledésem — legyen az négyszemközötti beszélgetés, vagy igehirdetés — valamilyen formában ne bántsa a lélek szemérmes röstelkedését. Ezt pedig akkor érem el, ha megértem azokat, akik között hirdetni kell az igét és építeni kell Isten országát. Megérteni csak akkor tudom őket, ha élem életüket. Ha nem ismerem a paraszt lelket a maga sajátosságaival és ha magam is nem tudok beleilleszkedni abba a sajátos életbe, úgy nem találom meg a magam helyét a falun. Örökké város felé áhítózó elégedetlen leszek, ki azt képzei, hogy elkallódik tehetségével a nem neki való környezetben. Pedig nagyon jól tudjuk, hirdetjük és valljuk, hogy nem a gyülekezet van a lelkészért, hanem a lelkész a gyülekezetért. Akinek a lelkész pályája csak megélhetési lehetőség és akinek a falusi élet csak száműzetés a város boldog csillogásából, annak nem lesz soha otthona a falu, mert nem is akarja megtalálni ott azt a szépségét az életnek, amit kultúrával fertőzött fantáziája másképpen színezett ki magának. Szándékosan használom a fertőzött szót, mert annak, ki nem találja meg magának falun a kultúrlehetőségeket, annak a számára szellemi kórokozó a kultúra. Annak nem való a kultúrának semmi formája, mert a falut és általában a vidéket valami olyan civilizációtól elrugaszkodott helynek képzei, mintha a pápuák közé vetette volna végzete. Igaz, hogy eseménytelen sokszor a falu élete, igaz, hogy az

ember nagyon sokszor magára van hagyatva, de ezek nem hibái a falunak. Ezek arra jók, hogy annál mélyebben legyen kénytelen az ember foglalkozni a lélek és az élet kérdéseivel. Éppen ebből következik, hogy a falusi ember nem is olyan felületes szemlélője az életnek, mint a városi. A falusi nemcsak saját környezetét, hanem azt a környezetet is alaposabban tudja szemlélni, amelyikben csak vendégül fordul meg. Nyugodtan kimondhatjuk, hogy pl. Budapestet nem a pesti ember ismeri igazán, hanem a vidéki. Többször tettem próbákat pestiekkel, kik nagyvárosi, sőt fővárosi kultúrfölényükről nyilatkoztak büszkén, de egyáltalában nem élnek a kultúra lehetőségeivel, amit a főváros kínál. Mert ha a főváros kultúrintézményeinek abból kellene megélni, hogy a fővárosi nép támogatja, hamar be kellene csukni mind, kivéve a mozikat és a színházakat. Oka ennek az, hogy kultúrájának tartják a léha szórakozások mindenféle fajtáját. Innen származik az, hogy pl. a legtöbb pesti nem ismeri fővárosunknak azokat a nevezetességeit, amikért a falusi és a vidéki felutazik a fővárosba. Természetes, mivel azért ment fel, alaposabban meg is szemléli és élmény marad a számára itthon a falu csendjében is. Ha valaki városi szemmel akarja nézni a falu életét, természetesen nem talál benne semmi vonzót! Természetesen nem ad semmi kultúrát neki, mert nincsenek nagy szenzációi és nincsenek rikoltó reklámjai és nem ad könnyű haszontalan időtöltési lehetőségeket. A falu nem kínálja a szórakozási lehetőségeket, a falun magamnak kell azt megteremteni. Haszontalan szórakozással nem tudok eltűnni a falu szeme elől, mint a nagy város ház- és emberrengetegében, lármája felveri a falu csendjét, amiért méltán elítél az. A falu élete nagyon eseménytelennek és lassúnak tűnik fel, ha nem tudok belelátni mélységeibe. A falu viaskodik az élettel, szembenéz az idővel és rajta áll a földön. Az élet könnyörtelen és megcsalni nem lehet, mindig megköveteli a magáét. Legyen az az élet annak az állatnak az élete, mellyel mindennapi munkájában együtt van, vagy amelyiket gondoz és ápol a maga hasznáért, vagy pedig saját emberi élete, mindegyiknek megvannak az igényei és ezeket az igényeket könnyörtelenül ki kell szolgálni. Az a növény is él, mit természet és ennek az életnek is megvannak azok a megnyilvánulásai, mikkel számolni kell. A falusi ember körül mindenütt az élet törtet éhesen és maga is benne van ebben az életben. Hogy ezt az életet magának széppé tegye, érző szív kell hozzá. Nagyon sokszor láttam azt, hogy a koporsó mellett férfiak nem ejtenek könnyet, nem mintha nem fájna nekik halottjuk elvesztése, sőt az ő könnytelen fájdalomuk nehezebb, mint a kétségbeesett sírás akármekkora jajja. De láttam sírni a gazdát akkor, amikor valamelyik állata elpusztult. Az előbbi nem durva lélek és az utóbbi nem azt mutatja, hogy neki az állat kedvesebb, mint az ember. Az előbbiben benne van a néma keserű gyász komor magabazuhantsága, a vég ellen való haszontalan csatázás beletörődése. Az utóbbiban pusztán csak a kár

feletti sajnálkozáshoz hozzájárul az, hogy kedvelte azt az állatot. A falu embere míg így viaskodik az étellel, szembenéz az idővel. Mindegy mit értünk ezen: a múlt időt, vagy az időjárást, mert mindegyik beleszól életébe. A múlt idő a fiatalból öregtet formál, az erős munkabíróból tehetetlent és, mert az öregnek is élni kell, míg be nem fejezte földi pályafutását, munkabírása teljében foglalkoznia kell az öregség elközeledésével is. Reá nem vár a biztos nyugdíj, neki nem biztosítja semmi a nyugodt öregség pihenését. Ha nem akar kegyelemkenyéren élni, úgy kell dolgoznia, hogy a munkátlan öregség ne legyen a nyomorúság ideje. Szembenéz az időjárással is, hiszen ettől függ munkája eredménye nagyon sok esetben. Hasztalan minden verejtékes munkája, ha nem ázik meg idejekorán a vetése, ugyancsak hasztalan minden munkája, ha túl sok eső öntözi földjét, ha nincs akkor meleg, amikor a fejlődő természet meleget kíván. A hivatalknok, az iparos, a kereskedő megkeresi a maga munkájával a kenyerét, pörkölő napsütésben, hetes esőben egyformán. Keze alatt nem ázik el a papiros, mert földél van fölötte, legföljebb week-endje romlik el. Az iparcikkeket bent a műhely árnyékában készítik legnagyobbbrészt és nem igen van szüksége nap-sugárra és esőre. A falu embere rajta áll azon a néma konok földön, amelyből az életet csikarja ki. Óh de sokszor megcsalja, de sokszor haszontalanul hullatja rá verejtékét és mégsem tud elszakadni tőle. Még akkor sem, ha urhatnásága a városba vetette, mert örökké elfogja a vágy, hogy hazamenjen, annak kőrengetegéből oda, ahol az élet sarjad a barázdából, ahol paraszti az életsor. Azon a földön áll, mi örök alapja marad az emberi életnek.

A reformációnak egyik elve az, hogy mindenkinek az anyanyelvén — azon a nyelven, melyet megért — hirdessük az evangéliumot. Talán furcsán hangzik, de mégis nagyon igaz, hogyha én a falunak akarom hirdetni Isten igéjét, de meg kell tanulnom a falu nyelvén beszélni. Ne gondoljunk itt tájszólásra, vagy népszínműves vidékieskedő nyelvkására, hanem fejezzük ki az evangéliumot az ő kifejezésmódjukkal, gondolatviláguknak megfelelő képekben. Ezt persze ismét csak akkor tehetem, ha ismerem népem lelkét egész bonyolult összetételében. Ha egyszer megismerte valaki azt, hogy milyen gyönyörűség ezzel foglalkozni, nem lesz belőle város után sóhajtozó, falura siklott zseni, kinek ragyogó képességei belevesznek az ős magyar átokba, a falu tudatlanságába és elmaradottságába. Mentül tudatlanabb, mentül elmaradottabb az a falu, ahova Isten munkásul hívott el, annál nagyszerűbb és szebb a feladat, annál kevesebb időm van arra, hogy érezzem világtól félreeső voltomat, annál szebb eredményeket tudok elérni. A falu elmaradottsága és tudatlansága nem lehet a tennivágyó számára rengeteg, amibe belevész. Ha az a falu még egyelőre nem tere annak, hogy közönsége legyen nagyszerű tehetségemnek, azzá kell tenni. Nem tehetség és nem lángész az, amelyik csak akkor tudja ki-

fejezni kincseit, ha meg van hozzá a csodáló közönség tapsa. A lángésznek nem kell kényelem és berendezett műhely, mert a legmostohább viszonyok között a legprimitívebb eszközökkel is nagyszerűt alkot. Az a nagy tehetség és veszendő lángész, amelyiket a falu elmaradottsága és tudatlansága öl meg, amelyik haszontalanul kallódik el távol a kultúrától, soha sem volt tehetség és soha sem volt lángész. Ha a városba kerülne, ahol a kultúrlehetőségek özöne fogadná, ahol esetleg lehet divat tapasztalni egy-egy kérészetű tehetségnek, egyszerűen ahol minden lehetőség megvolna nagyszerű képességei érvényesítésére, ott sem lenne belőle más, mint a tudatlan s elmaradott faluban. Áll itt is az az igazság, hogy a gyémánt gyémánt elvesztesen a sárban éppen úgy, mint platinafoglatban a hiúság ékszereként. De ha egyszer megértette a falut és magát a faluval meg tudja értetni, ebből az a frigy származik, amiről a magyar népmese mondja, ásó-kapa, nagy harang választják el egymástól, de még az sem, mert magához öleli porladó testét az a föld, amelyikre verezjéke hullott. Azt mindenkinek tudni kell, hogy a falusi híveknek másképpen kell hirdetni az igét, mint a városiaknak, legalább is más nyelven. A városi megérti a bonyolultabb kifejezésmódokat, néhány idegen szótól sem ijed meg, mert azokat helyesen és helytelenül, ha kell, ha nem maga is használja, legtöbbször csak azért, mert úgy szokták a műveltebbek is. A falunak azonban pusztán és kizárólag csak tiszta magyarsággal szabad Isten igéjét hirdetni. Idegen szóval, helytelen magyarsággal a falun csak a művelt és a félművelt ember beszél és a néhány urat majmoló és túl okosnak látszani kívánó, mert minden, ami helytelen, sokkal előbb meggyökereszik, mint ami helyes.

Nem kell nekünk gazdálkodni, hogy éljük a falu paraszt életét, mert aki beleártja magát a nem neki való foglalkozásba, nevetségessé teszi önmagát népe előtt. Igaza van Szabó Dezsőnek, amikor azt mondja, nem lehet a pap hat napon keresztül kisgazda, a hetedik napon lelkész. Nem kell semmi egyebet tenni, csak alkalmazni magunkra a szó legszorosabb értelmében Pál apostol szavait: Zsidónak zsidó, görögnek görög vagyok. Ez lefordítva így hangzik: a falu paraszt népének paraszt leszek, de nem póriasodom el, mert hiszen Pál apostol is úgy értette, hogy nem leszek lélekben is zsidó vagy pogány görög.

Mindeddig még nem akadt senki, ki azzal foglalkozott volna, hogy kutassa a falusi paraszt vallásos lelki beállítottságát. Természetes itt nem szabad megállni az örök imádkozó, úgynevezett megtértek megismerésénél, hanem meg kell ismerni annak a lelkét is, ki káromkodik. Ez természetes nem lenne a most divatból kimenő falukutatás, nem is kell ezért faluszociológusokká lenni, kik viharsarkokat írnak. Természetesen elsősorban nekünk nem szabad szemethunyni a falu szociális nyomora előtt, mert ezen keresztül is kell vizsgálni lelki alkatát, ez is hozzátartozik ahhoz, hogy imádkozik-e és hogyan a falu

népe? Alapos teológiai és lélektani képzettség nélkül nem szabad hozzányulni ehhez a kérdéshez, mert aki megpróbálja, nagyon eltéved.

Vajjon felvetődött-e már valaha az, hogy milyen is lehet a parasztembernek az Istenről alkotott fogalma. Nagyon sok és igen szép olyan szépirodalmi munkát olvastunk már, ahol szó volt már erről a kérdésről. Ezeknek azonban az a bajuk, hogy soha sem lehet tudni, vajjon tapasztalaton alapul-e a megállapítás, vagy csak az író képzelete alkotta meg azt? Legtöbbször nyugodtan elmondhatjuk, hogy annak az elképzelésnek semmi köze sincs a falusi ember lelkéhez, mint ahogyan a legtöbb szépirodalmi munka túl messze van a falu életétől, jól-lehet arról kíván szólni. Ezekről a kérdésekről nem lehet megszűrő véleményt mondani és nem lehet öreg vagy új kútfők alapján róla bölcsekedni és hipotéziseket alkotni. Itt tapasztalni kell, úgy, olyan közvetlenül, mint ahogyan azt a természettudomány teszi. Ha így ismerem híveim lelkivilágát, mindjárt tartalmasabb lesz az igehirdetésem. Ezzel követem Pál igehirdetési módszerét, hogy a lélekben meglévő fogalomhoz kötöm az ige igazságát. Fel kell fedeznem az én falusi paraszt hívem lelkében az ismeretlen Isten oltárát, hogy hozzáköthessem az evangélium szerető mennyei Atyjának a képét. Ismernem kell lelkiekben tévedéseit és helyes meglátásait, mert valamilyen hatalmasság ellen csak akkor tudok hadakozni, ha ismerem azt és harcom csak akkor lesz eredményes, ha szembe is állok vele. Vajjon ki gondolt arra, hogy a falusi parasztember a káté-oktatás alkalmával Istenről, Krisztusról alkotott fogalmát az idők folyamán miképen formálta és alakította a maga számára. Közösségben kell élnem a faluval és annak népével, de nemcsak néhány vállveregető urambátyámkodással, vagy lekenyerező kézfogással, hanem lelkileg is. Éz azt jelenti, hogy az ő életkörülményeik és lelkiviláguk alakította látószögön keresztül kell szemlélni az életet, de ebben a szemléletben ott kell lenni feltétlenül magasabb műveltségem jobblátásának, a vallásos életben pedig az evangéliumtisztította hitélet felfogásának.

Benne kell élni tehát a faluban, de nemcsak úgy, mint ahogyan a paróchia ablaka reánéz a falura üresen, vagy elfüggönyözve, vagy éppen környezetétől ijesztően elütő stílusával szinte belekiáltja az utcába, hogy lakója éppen úgy nem él a faluban, mint ahogyan a háza külseje kiütöközik a többi házak közül.

Mátis István
felsőszeli lelkész.

Luther „De servo arbitrio“ c. iratáról.

A MELE közgyűlése az 1942—43. munkaévre első helyen Luther „De servo arbitrio“ c. iratának tanulmányozását tűzte ki feladatul. Ennek a munkának megkönnyítése végett a Lelkipásztor szerkesztőjének kérésére nyujtom az iratról a következő általános tájékoztatást.

A „De servo arbitrio“ („A szolgálai v. kötött akaratról“, megjelent 1525-ben) c. irat, akárcsak Luther legtöbb munkája, alkalmi irat: válasz Erasmusnak „De libero arbitrio Diatribe“ címen Luther ellen írt értekezésére. Ezzel az iratával Erasmus ország-világ előtt bizonyosságát akarta szolgáltatni annak, hogy Luther munkájával, a reformációval semmiféle közösséget nem vállal. Ennek a szakítást jelentő irodalmi összecsapásnak az előzményei azonban egészen Luther reformátori munkájának kezdetéig nyúlnak vissza.

Luther természetesen korán felfigyelt a nagyhírű humanista tudósra, ennek görög Újtestamentum-kiadását a Római levélről tartott előadása második felében már fel is használta. Azonban Luther hamarosan felismerte azt is, hogy őt Erasmustól a kereszténység alapvető kérdéseiben igen lényeges felfogásbeli különbségek választják el. 1517 március 1-én ezt írja Lang János barátjának: „Olvasom Erasmusunkat, de napról-napra csökken az érte való lelkesedése... attól félek, hogy Krisztust és Isten kegyelmét nem emeli ki eléggé. ... neki az emberi dolgok többet jelentenek, mint az isteniek.“ Ugyanebben a levélben rátapint már a későbbi nagy vitakérdésre is: „Máskép ítél az, aki az emberi akaratnak akárcsak valami keveset is tulajdonít és megint máskép az, aki csak a kegyelemről akar tudni.“ (Aliud est iudicium eius, qui arbitrio hominis nonnihili tribuit, aliud eius, qui praeter gratiam nihil novit.)

Erasmus olyan nagy tekintély volt, hogy a reformáció kibontakozásakor mindkét fél szívesen látta és hallotta volna megnyilatkozását a saját oldalán. Luther humanista barátai szerették volna a humanista tudóst a reformátorral egy táborban látni. Az ő unszolásukra Luther 1519 március 28-án levelet írt Erasmusnak, így akarván őt megnyilatkozásra és jóindulatra készíteni. Erasmus válaszolt ugyan, de levele tartózkodó volt: Luthert inkább mérsékletre intette, mert az ellene megindult hajsza csak a tudományoknak árthat. Óvakodott tehát attól, hogy nyíltan Luther mellé álljon. Pedig egyébként másoknak írt leveleiben elismerő nyilatkozatokat tett Luther bátorságáról, életének erkölcsi feddhetetlenségéről, s féltette, hogy a pápások ellene fordult dühe végül is nagy bajba fogja őt sodorni.

Minthogy Erasmunak egy-két Lutherra kedvező nyilatkozata köztudomásúvá vált, másrészt attól is vonakodott, hogy Luthert nyíltan elítélje, ez a határozatlan magatartása igazolni látszott a reformáció ellenségeinek azt az egyre hangosabban hirdetett vádját, hogy Erasmus Lutherral tart, sőt éppen ő biztatja, tüzeli Luthert mind hevesebb ellenállásra. Ezek a vádaskodások igen kellemetlenül érintették Erasmust, mert már a legmagasabb egyházi körökhöz tartozó barátai is gyanakodni kezdtek rá. Barátainak biztatását, hogy írjon valamit Luther ellen s így igazolja magát, azzal hárfította el, hogy Luther iratait nem ismeri eléggé, tehát nem is mondhat róluk ítéletet. Különben is a békesség érdekében ő kívül akar maradni ezen a vitán. Amikor

azonban már VIII. Henrik angol király és VI. Hadrianus pápa is azt a kívánságát nyilvánította, hogy álljon ki nyíltan Luther ellen, Erasmus tovább nem térhetett ki ez elől. Egyéb körülmények, amelyek már nyilvánvalóvá tették, hogy Luther és Erasmus között nem lehetséges a megegyezés, ugyancsak megerősítették Erasmust elhatározásában, hogy Luthernak nyíltan ellentmondjon. Megírta tehát a *De libero arbitrio*-t, s ez 1524 szeptemberében meg is jelent.

Erasmus tárgyválasztása nem volt esetleges, vagy éppen önkényes. Olyan ponton kellett szembeszállnia Lutherral, amelyen a vele való ellentéte valóban a legélesebben tűnhetett ki. Szinte önként kínálkozott erre az akarat szabadságának a kérdése. Olyan kérdés volt ez, amelyben már a római egyház legfőbb fóruma, a pápa is kimondta kárhóztató ítéletét Luther tanításáról. X. Leó „*Exsurge Domine*” c. bullája (1520 jún. 15.) Luther tanításának elítélt 41 tétele közt a 36. tételként ezt mondja: „(Eretnek tanítás, hogy) a szabad akarat a bűnbeesés után már csupán névelges; mert ha azt cselekszi, amire magában képes, akkor halálos bünt követ el.” Luther ezt az elítélt tételt, tehát a szabad akarat tagadását, az *Assertio omnium articulorum* c. iratában (1520., német nyelven: *Grund und Ursach aller Artikel*, 1521) már bővebb indokolással védelmezte. Itt volt tehát készen a vita anyaga, amint Erasmus irata elején világosan utal is erre.

A szabad akarat kérdése azonban nem volt pusztán filozófiai vagy lélektani kérdés. Erasmus és Luther iratának a címe könnyen vezethet ilyen félreértésre. Hiszen Luther az emberi akaratnak bizonyos lélektani vonatkozású szabadságát, nevezetesen a polgári becsületességre való képességét maga sem tagadta. Sokkal mélyebb, alapvetően vallásos kérdésről van itt szó; arról: van-e az ember akaratának, cselekvésének valami tevőleges része az üdvösségre jutásban? Más szóval az ember erkölcsi cselekvésének, értékének és Isten kegyelmének az egymáshoz való viszonya a kérdés magva. Ez pedig a keresztyén tanításnak nem valami mellékes kérdése, hanem a leglényesebb sarkpontja. Luther válasziratában meg is dicséri Erasmust, hogy nem valami jelentéktelenebb kérdést vetett fel, hanem a keresztyén hit és tanítás alapvető kérdését és summáját.

Nem fogjuk meg tehát a kérdés gyökerét, ha Erasmus és Luther ellentétes felfogását egyszerűen az indeterminizmus és determinizmus filozófiai síkjába helyezzük. Kettőjük ellentétében a keresztyénség egészére vonatkozó felfogás alapvető különbsége mutatkozik meg. Ebben pedig Erasmus nem csupán a maga egyéni felfogását képviseli, hanem a római katolikus egyházi felfogást, összekapcsolva a humanista szempontokkal. Mindkettő az ember értékét, az üdvösség megszerzésében feltelezett cselekvő szerepét védelmezi, habár más hangsúllyal. Erasmus előadásában tehát a római katolikus egyházi felfogás némileg racionalizált formában jelenik meg. De Erasmus és Luther vitájának egyik legjelentősebb tanulsága az, hogy a

humanizmus sokkal közelebb áll a római katolicizmushoz, mint a reformációhoz.

Luther De servo arbitrio-jának egész felépítését, gondolatmenetét eszerint Erasmus irata határozza meg. Ennélfogva nem tekinthető ez egészen önállóan kikristályosodott rendszeres munkának. A vita heve Luthert olykor egyes állításainak kiélezésére is ragadta. De ezek ellenére Luthernak ez az irata érett és a reformáció alapvető érdekeit kiforrottan és sokszor megkapó nyomatékklal hirdető alkotás. Alkalomszerűsége ellenére maradandó az értéke; joggal tekinthető Luther és a reformáció egyik legklasszikusabb iratának. Olyan fontos kérdések nyerneken benne megvilágítást, mint pl. a Szentíráshoz való viszony (Erasmus ugyanis arra való hivatkozással, hogy Luther csak a Szentírást ismeri el tekintélynek, érveit jórészt a szabad akaratra vonatkozó szentírási helyek magyarázatával vonultatta fel, s ezért Luther iratában is az ilyen helyek magyarázata foglalja el a főhelyet), a bűn, Isten fensége és kegyelme, ezzel kapcsolatban a predestináció, Krisztus jelentősége stb.

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a De servo arbitrio tanulmányozásához és helyes megértéséhez ismerni kell Erasmus De libero arbitrio c. iratát is. Ennek könnyen hozzáférhető kiadása a Quellenschriften zur Geschichte des Protestantismus c. sorozat 8. füzetében jelent meg, von Walter Johannes kiadásában (Leipzig, Deichert kiadónál). Újabb német fordítása *Schumacher Ottótól*, Erasmus von Rotterdam: Vom freien Willen (Göttingen, 1940. Vandenhoeck & Ruprecht). Erasmusról és Lutherhez való viszonyáról jó, de teológiailag nem kielégítő tájékoztatást nyújt *Huizinga*: Erasmus c. könyve (német fordítása megjelent Baselben, Benno Schwabe & Co. kiadónál). Erasmus és Luther vitáját részletes elemzéssel ismerteti *Zickendraht Karl*: Der Streit zwischen Erasmus und Luther über die Willensfreiheit c. könyvében (Leipzig, 1909. J. C. Hinrichs). — Luther „De servo arbitrio“ c. irata bő történeti és kritikai bevezetéssel, valamint a régebbi irodalom felsorolásával a nagy *wejmari kiadás* 18. kötetében található. Az eredeti latin szöveget nyújtja a Clemen-féle kiadás (Luther Werke in Auswahl. Unter Mitwirkung von Albert Leitzmann herausgegeben von Otto Clemen. Kiadója újabban a berlini de Gruyter-cég), 3. kötetében. Luther iratát az eredeti kiadással egyidőben németre fordította Jonas Justus; ennek a fordításnak korszerűsített változatát nyújtja, bő bevezetéssel és jegyzetekkel az ú. n. *müncheni Luther-kiadás*, külön kötetben (Martin Luther, Ausgewählte Werke. Herausgegeben von H. H. Borchardt. Zweite veränderte Auflage besorgt von Georg Merz. Ergänzungsreihe I. Band. — München, Kaiser Chr. kiadónál. Az azóta megszűnt kiadóvállalatot az „Evangelischer Verlag A. Lempp vette át.) Újabb fordítása ugyancsak *Schumacher Ottótól*: Martin Luther, Vom unfreien Willen (Göttingen, 1937. Vandenhoeck & Ruprecht kiadása). Természetes azonban, hogy ezek a fordítások csak segítséget nyújthatnak az eredeti latin szöveg tanulmányozásához, de nem pótolhatják azt.

Wiczián Dezső dr.

Egyházi esztendő a szószéken.

Ötvened vasárnap.

A vasárnap jellege. Bőjtelő utolsó vasárnapján az ó-egyházi evangélium: a *szenvedéstörténet nyitánya*.

Az oltári ige: I. Kor. 13.

A szószéki ige (Luk. 18, 31—43) jelentése. A textus két részből áll:

I. Az utolsó szenvedés-jelentés: 31—34. versek.

1. Jézus az előtte álló eseményeket: szenvedést, halált, feltámadást *feladata betöltésének látja*. „Beteljesedik minden, amit a próféták megírtak“ (31/b. v.). A próféták igéjén csüng a szenvedéstörténet kezdetén. Többről van szó, hogyszem vigasztalást és erőt merít a reá váró szenvedésekhez az Írásból. Annái is többről, hogy látja kikerülhetetlen sorsát és belenyugszik Isten akaratába. Szendedésének megjelentésében benne van a bizonyosság, hogy *éppen ezen az úton* viszi véghez üdvözítő művét. Nem a kereszt dacára Megváltó, hanem kereszt által Megváltó.

2. *Erre az útra magával viszi tanítványait:* 31/a. v. Ott kell lenniük vele a Gecsemáné-kert tusájában, szemlélniük kellene a keresztet és bele kell tekinteniük a husvéti üres sírba. A tanítványok — visszafelé tekintve már látjuk — megtorpantak ezen az úton. Magára hagyják Urukat. Hűtlenségük nem változtat Jézus akaratán, hogy övéi nem maradhatnak el Mellőle a kereszt útján.

3. A tanítványok *értetlenül* állnak a megjelentettek előtt: 34. v. Nagypéntek és husvét titok, rejtély előttük (v. ö. Lukács 24, 20—21.).

A *keresztről szóló igének* kell felhangoznia igehirdetésünkben. A kereszt mint Isten üdvözítő tervének a megvalósulása, — mint a tanítvány és az egyház sorsa, — mint csak a hit szeme előtt feltáruló titok, megoldódó rejtély, legyőzött megbotránkozás.

Megjegyzés: Nyilvánvaló — textusunk alapján is —, hogy Jézus halálától elválaszthatatlan feltámadása. Mégis az alapige és az egyházi esztendő igehirdetésünk hangsúlyát a kereszt hirdetésére helyezi.

II. Az utolsó gyógyítás: 35—43. versek.

E történet két szállal is kapcsolható az előző szakaszhoz: Egyrészt példa és bizonyíték, hogy Jézus szenvedésének útja a könyörület és megtartás útja. Másrészt míg az előző szakaszban *Jézus tesz vallást* messiási hivatásáról, most ugyanezt a *nyomorult vak* ajkáról halljuk („Dávidnak fia“ — 39. v. — messiási megszólítás).

Akárhogy is kapcsolódják ez a szakasz igehirdetésünk első részéhez, a *vak koldusban a hívő ember lép elénk, aki megtapasztalja a keresztre induló Jézus irgalmát és mentő szeretetét*. (A vak koldus hitének jelei: Jézust Messiásnak vallja, bízik segítségében és hatalmában, könyörög hozzá, követi őt). „A jerikói vakot nem tehetjük az ó-egyházi exegézist követve lelki vakságunk transzparensévé.“ Mégis nekünk mindnyájunknak ennek az embernek a várakozásával kell várnunk Jézust azon az úton, amelyen jön felénk (Doerne). Ez a várakozás a hit, s ez az út ma a keresztől szóló ige.

Bőjt első vasárnapja.

A vasárnap jellege. A vasárnapok nem tartoztak bele eredetileg a bőjti időszakba. Az ó-egyház kiemelte az Úr feltámadásának napjaként ünnepelt vasárnapokat a husvétot megelőző negyvennapos bőjtből. A bőjti vasárnapok perikópáinak tehát nincsen szorosabb kapcsolata Jézus szenvedésével. A textusok inkább husvétra, még inkább a husvétot követő kereszt-ségre tekintenek. A keresztiségre előkészítő katechumenátussal kapcsolatban némelyik perikópa az exorcizmusra (ördögűzés) vonatkozik (1., 3. vasárnap).

Evangélikus egyházunkban a bőjti időszak *Krisztus szenvedésére* emlékezés ideje. Ezt nem korlátozhatjuk a hétköznapi istentiszteletekre. Mind-egyik textustól igyekeznünk kell meghúzni a vonalat Krisztus szenvedéséhez és halálához, persze ezt nem szabad erőltetetten tennünk. A perikópák üzenetének hűséges tolmácsolásával pedig őrizzük a fenti *ó-egyházi liturgiai örökséget*.

Az első vasárnap témája az ó-egyházi perikópa alapján: *A kísértés* (Das Kirchenjahr).

Az oltári igé: II. Kor. 6, 1—10.

A szószéki igé (Máté 4, 1—11) jelentése.

I. Jézus három kísértésének *egyetlen* közös gyökere van, mindegyik kísértés egyetlen kísértésnek különböző formája. A döntő kérdés ez: *Megmarad-e Jézus az engedelmesség útján?* Az első két kísértésben az ördög arra biztatja, hogy isteni hatalmával az Atya akarata ellenére éljen. A harmadik kísértés: Legyen a világ várakozása és szíve szerint való messiás. Jézusnak erre a kísértésre adott feleletéből (10. v.) nyilvánvaló, hogy mindegyik kísértésnél az *első parancsolt megtartásáért* folyt a küzdelem (Schniewind).

A kísértő nem általánosságban kísérti Jézust, hanem az *Isten Fiának* valóságos élethelyzetében. Ezek a kísértések nem a *mi* kísértéseink, ezek az Isten emberré lett Fiának kísértései.

Mindenesetre *valóságos* kísértések. Nem játék volt a kísértéstörténet, hanem véresen komoly harc a sátán és Jézus között. Az éhség — ez a nagyon is emberi tünet, amellyel a kísértő harcát megkezdette, — mutatja, hogy Jézus valóságos emberségében állta a tusát.

A történet bevezetése viszont arra figyelmeztet, hogy Jézus megkísértetése munkája kezdetén nem véletlen, hanem az *Isten akarata*. A Szentlélek vitte a kísértés helyére: 1. vers. Ez a történet szorosan beletartozik az üdvünket munkáló isteni esemény sorozatba.

II. Vegyük számba a történet néhány üzenetét:

1. *Jézus megkísértett testvérünké lett.* Zsid. 4, 15—16. Nem távolról, érthetetlenül és magasból, hanem saját kemény küzdelme árán megvásárolt közelségből nézi a mi kísértéseinket és harcainkat.

2. *Jézus győzött a sátán felett.* Immár megtört hatalma, elvesztette varázsos erejét, trónját vesztett fejedelem. Luk. 10, 18! Ez a győzelem *értünk történt.* Nem kilátástalan immár a mi harcunk sem. (V. ö. Bőjt 3. vasárnapjának szószéki igéjével!)

3. *Jézus kísértését például vehetjük a magunk kísértéseiben.* Mások a mi kísértéseink, mert egészen más a mi élethelyzetünk, mint Isten Fiáé volt. És mégis *ugyanaz* a kísértő törekvése a mi legkülönbözőbb kísértéseinkben is: lázadásra akar bírni az Isten ellen. Bármelyik parancsolt ellen szóló kísértéssel az első parancsolt megszegésére csábít. Vegyük észre a mi kísértéseink közös gyökerét és még a legkegyesebb látszatba burkolt kísértésekben is döbbenjünk rá az egyetlen döntő válaszútra: Engedelmeskedünk-e az Istennek, egyedül Ő-e a mi Urunk? S tanuljuk meg Jézustól az igé fegyverének forгатását a kísértés ellen.

A kísértéstörténettől különben nyilegyenes vonal vezet *nagypéntek*hez. Jézusnak az *engedelmissége* lép elénk ebből a történetből, az egyedül

Istennek engedelmeskedés, amely a halálba vezetett. „Engedelmes lévén — halálilig.“ Ez az epistolai ige kapcsolja össze perikópánkat Jézus szenvedésével és halálával.

Bőjt 2. vasárnapja.

A vasárnap jellege. Ez alkalommal nem tekinthetjük irányadónak az evangéliumi perikópát, az epistola inkább tartalmaz „bőjti“ vonást. A nap „témáját“ nem határozhatjuk meg.

Az oltári ige: I. Thess. 4, 1—12.

A szószéki ige (Máté 15, 21—28) jelentése.

I. Pogány asszony hisz Jézusban. Beteg lányáért való könyörgése Jézus hatalmának elismerését és belévetett mérhetetlen bizodalmát fejezi ki, a „Dávid fia“ megszólítás pedig a Messiás felismerését.

Jézus kíméletlenül elutasítja. Mind a két elutasításában (24, 26. v.) határozottan kifejezi, hogy szolgálata földi életében a választott nép határáig terjed.

Most mutatkozik meg az asszony hitének komolysága és mélysége. 1. A *kitartásban*: az első és második visszautasítás után sem rendül meg kérésében és bizodalmában. — 2. Abban, hogy *Jézusnak igazat ad*: „Úgy van, Uram!“ — 3. Leginkább abban, hogy az Isten *kegyelmére* appellál: a fiak kenyerét nem kérheti, de kegyelem-morzsák juthatnak néki is az Isten asztaláról.

Ilyen hitnek minden lehetséges: Jézus meghallgatja kérését (28. v.).

II. Amikor így végiggondoljuk a történetet, nyilvánvalóvá lesz, hogy hatalmas tanítást kapunk benne a *hitről*.

Meglátjuk a *hitnek kitartó zörgetését*. Isten sokszor úgy tesz, mintha elzárkózna. A hit nem lankadhat meg a szüntelen kérésben és keresésben. V. ö. Lukács 11, 5—9; 18, 1—5. Ez a hitnek a küzdelme.

Meglátjuk a *hitnek alázatosságát*. Mindig meghajlik az Isten akarata alatt. Feltétel nélkül elfogadja Isten igéjét, még ha ítélet is az felette. „Jézusnak mindig igaza van.“

Meglátjuk a *hitnek a kegyelemre támaszkodását*. Nincs jogom semmit várni és kérni az Istentől — egyedül a kegyelem alapján.

S meglátjuk a *hitnek erejét*. Lám, a pogány asszony megtapasztalta Jézus kegyelmét, mert hitt. Ma sem az Isten népéhez való külső hozzátartozás: egyháztagság vagy keresztlevel a döntő az Isten szemében, hanem egyedül a hit. Sola fide!

Luther szerint ez a történet arra figyelmeztet, hogy „Isten milyen mélyen elrejtí elölünk kegyelmét s hogy nekünk nem érzéseink és benyomásaink szerint kell Róla ítélnünk, hanem egyedül igéje szerint“. „A szív a kísértés idején... csupa „Nem“-mel találkozik. Nincsen igaza! Ezért el kell fordulni az érzésektől, s a „Nem“ alatt és felett a titkos, mély „Igen“-t megragadni Isten igéjéből.“ (Luther, idézi Doerne).

Az igehirdetésben az *egyházi esztendőhöz alkalmazkodás* úgy biztosítható, ha felmutatjuk: A történetbeli pogány asszony hite Jézusba fogózott; mi már többet látunk gyógyító Messiásnál: a Megfeszített és Fel-támadott Krisztus hitünknek a „tárgya“ és „alapja“.

Bőjt 3. vasárnapja.

A vasárnap jellege. Az ó-egyházi evangélium — mely nyilvánvalóan az exorcizmussal van kapcsolatban — irányadó a vasárnap liturgiái jellegénél.

Az oltári ige: Ef. 5, 1—9.

A szószéki ige (Lukács 11, 14—28) **jelentése.** Igénk három szakaszra oszlik:

I. A 14—23. versek. Végtelenül *kiéleződik* a helyzet Jézus személye körül. Ellenfelei azzal vádolják, hogy a sátán dolgozik benne, ezért tud az ördögöknek is parancsolni (14—15. v.).

Jézus felelete még jobban kiélezi a helyzetet. Csak két eset van: vagy a sátán által új ördögöket, de ez lehetetlen, mert a sátán nem támad önmaga ellen (17—18. v.), vagy pedig Isten erejével parancsol az ördögöknek és akkor kétség nélkül elérkezett az Isten országa (20. v.), vége a sátán uralmának ezen a földön, megjelent az erős Fegyveres, a győztes Vitéz, aki a kígyó fejére tapos (21—22. v.).

És így kerülnek a vádlók *döntés elé:* Jézus vagy a sátán mellett állnak-e? Harmadik lehetőség nincsen. Aki nincs Vele, az a sátán katonája (23. v.).

II. A 24—26. versekben hasonlatot olvasunk arról, hogy az ördög hatalmából megszabadított ember az előzőnél is súlyosabb rabságba kerülhet, ha védtelenül marad.

III. 27—28. versek. Jézust egyik asszonyhallgatója közvetett formában dicséri. Jézus felelete arra figyelmezteti, hogy nem elég Őt csodálni, sokkal inkább szükséges szavának engedelmeskedni.

Igehirdetésünkben talán a textus első része igényli a legtöbb helyet, a második kevesebbet, a harmadik legfeljebb röviden juthat szóhoz.

Foglaljuk össze néhány gondolatban az *alapige üzenetét:*

1. „Jézus végtelen komolysággal itéli meg a *világ helyzetét*. . . A *sátán uralma* csak ott szűnt meg, ahol Jézus megjelent, egyébként kíméletlenül érvényesül hatalma. . . A betegek démoni megszállottsága, amelylyel a történet kezdődik, nem egyetlen jele a sátán uralmának. Nincs semmi ezen a világon, amely ne lenne a sátán zsákmánya. Nem hiába nevezik e világ urának“ (Doerne).

2. *Krisztussal elérkezett a földre a sátán uralmának vége, Isten uralmának kezdete* (20. vers. — jelen idő!). Ahol Jézus Krisztus belép egy-egy ember életébe, ott vége az ördög hatalmának. Ő erősebb minden megkötöttségünkénél! Ime, a hős vezér, aki értünk küzd az ösellség nagy seregével a mi életünkben. (V. ö. Luther éneke: „Erős vár a mi Istenünk!“)

3. Ez a helyzet mindegyikünket *döntés elé* állít. Semlegesség nincsen, nem lehet. Aki nincsen Jézussal Isten királyi uralma alatt, az menthetetlenül a sátán rabságában él. Vagy, vagy! Nem szolgálhattok két úrnak! Az elé a döntés elé kerülnek itt Jézus hallgatói, amelyek elé Ő maga került a kísértéstörténetben.

4. *A sátán uralma soha sincs végleg elintézve egy-egy ember életében.* Hatalma megtörött, de még van ereje visszaütni. A győzelmet nem lehet egyszersmindkorra biztosítani. Újra meg újra csak Krisztus győzhet bennünk a sátán felett. Ezért az egyetlen lehetőség a győzelem biztosítására a Vele maradás, a napról-napra újra mellette való döntés. Aki elintézt-

nek véli életében a sátán-kérdést Krisztus egyszeri győzelmével, az hamarosan megtapasztalja, hogy sokkal erősebb bilincsekkel tér vissza a gonosz az üresen maradt lélekbe. Mindig szörnyű a visszaesés!

5. Ha a textus utolsó szakaszát (27—28. vers) is be szeretnénk építeni igehirdetésünkbe, akkor (többek közt) — ezzel a *homiletikai* — és nem exegetikai — *fordulattal* tehetjük: Krisztus ördögűző hatalmának gyakorlati útja az életünkben az Isten igéjének hallgatása és megtartása. Hogy mennyire az egyetlen út ez, azt bizonyítja bőjt első vasárnapjának evangéliumi perikópája: Jézus az Isten igéjéhez való hűséggel győzte le saját életében a sátánt.

Veöreös Imre

egyházkerületi missziói lelkész,
Győr.

Összekulesolt kézzel.

Imádságok a svéd ágendából.

Ötvened vasárnap.

Kollekta.

Urunk, hallgasd meg jóságosan könyörgésünket, oldozz meg bűneink kötelékéből és oltalmazd meg minden ellenünk támadó gonosztól. Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

Igehirdetés utáni imádság.

Úr Isten, mennyei Atyánk, aki Fiadat, Jézus Krisztust adtad, hogy hordozza bűneinket és elszenvedje értünk a kereszthalált. Mi szegény bűnösök kérünk: világosítsd meg szent Igédél sötét szívünket, taníts meg igazán megismerni a fájdalom férfiat, hogy felismerhessük a szeretetet, mely mindent elfedez, mindent remél, mindent eltűr. Hogy inségünkben és megpróbáltatásainkban csak a te irgalmasságodra hagyatkozzunk és csendes bizalommal teljes imáadásban nálad keressünk és találjunk vigasztalást, segédelmet, életre és halálra. Ugyanazon Fiad, Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Bőjt első vasárnapján.

Kollekta.

Adjad Úr Isten, hogy számunkra a világ folyását a te szent akaratod kormányozza és gyülekezedet csendes istenfélelemben találhassa meg örömet. Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

Igehirdetés utáni imádság.

Úr Isten, mennyei Atyánk. Te jól látod, hogy minket, szegény embereket minden oldalról körülvesz sokféle hitetés és állandóan ellenünk támadnak a kísértések. Kérünk: Fiad, Jézus Krisztusért állj mellettünk Szentlelkeddel, hogy semmiféle kísértés erőt ne vehessen rajtunk, hanem férfiasan küzdhesünk és győzelmet arathassunk, mindenkor megmaradjunk kegyelmedben és végül elnyerhessük nálad az örök üdvösséget. Ámen.

Böjt második vasárnapján.

Kollekta.

Istenünk, aki jól látod, hogy magunktól semmi jóra alkalmasak nem vagyunk, oltalmazd meg testünket és lelkünket, hogy testünk szabadulhasson mindentől, ami ártalmára van, szívünk pedig mentes lehessen minden gonosz gondolattól. Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

Igehirdetés utáni imádság.

Urunk, mennyei Atyánk, kérünk, erősítsd meg Szentlelked által szívünket, tégy bizonyossákká kegyelmedbe vetett hitünkben és adj nekünk irgalmadra hagyatkozó, élő reménységet, hogy bár bűnünk és méltatlanságunk miatt oka van is lelkiismeretünknek félni és remegni, mégis egyedül reád hagyatkozunk, minden megpróbáltatásban és szükségben segédelmet és vigaszt találhassunk. Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Böjt harmadik vasárnapján.

Kollekta.

Kérünk téged, mindenható Isten, tekints jósággal az alázatos szívűek imádságára és oltalmazd meg minket hatalmad kezével. Fiad, Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Igehirdetés utáni imádság.

Urunk, mennyei Atyánk. Fiadat, a mi Urunkat Jézus Krisztust emberré tetted, hogy elvegye a bűn és a halál zsarnokságát és megváltson minket az örök kárhozattól. Köszönjük neked a hatalmas segítséget, melyet oly kegyelmesen készítettél nekünk és kérünk, állj mellénk minden ráncsakadó kísértésben és félelemben és tarts meg Szentlelked által a te félelemben, hogy a gonosz minden hatalmától megszabadulva, üdvösséget nyerhessünk megváltó Fiad által. Ámen.

Keresztelés.

Mindenható örök Isten, szerető mennyei Atyánk! Teljes szívvel köszönjük meg neked, hogy a hatalmat kezekben tartod és gyarapítod a keresztyén szent egyházat és most, az örök életre szóló újjászületés fürdőjében részesítetted ezt a gyermeket.

Kérünk, őrizd meg őt a keresztség kegyelmében, hogy a te félelemben növekedjék, a Krisztus feltámadásának erejében új életben járjon, neked tetsző lehessen élete és e földi napok után elnyerhesse a mennyekben a szentek örökségét. Ugyanazon Fiad, a Mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

Keresztelés.

Irgalmas mennyei Atyánk, aki fenntartod közöttünk egyházadat. Teljes szívvel köszönjük meg, hogy ezt a gyermeket a keresztség újjászülő fürdőjében részesítetted.

Atyai kegyelmeddel gyermekeddé fogadtad őt: oltalmazd meg szeretetteddel. Veszélyekkel teli világon át vezet útja: vezesd a te útaidon. Életideje a te kezében van: légy közel hozzá minden napon. Alkalmas időben pedig vezesd őt örökkévaló országodba. Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

Közli: **Wolf Lajos**
budapesti esperes-lelkész.

Semmit nem értének . . .

Lukács 18, 35—43.

1. Jézus tanítványai figyelmét először irányítja kereszt-halálára. Eddig is beszélt ugyan már a kereszt felvételéről: „És aki föl nem veszi az ő keresztjét és úgy nem követ engem, nem méltó én hozzám“ (Mt 10, 38). De ekkor még képiesen szólt. A kereszt az önmehtagadásnak és a világgal való szakításnak a költői képe, melyben szinte gyönyörködni lehet. *Most azonban a kereszt kegyetlen valósággá lesz:* Jézus valóságos szenvedése, pogányok kezétől való megcsúfoltatásra, meggyaláztatásra, megköpdöstetésre és megostoroztatásra készül. Elindul Jeruzsálembe, hogy a kereszt kegyetlen kínjai megöljék.

A természetes ember nem bír megbékülni a szenvedéssel és halállal. Menekül előlük. Nem tudja megérteni, mire valók. Nem lát bennük semmi jót. Elve: minél kevesebbet szenvedni s minél későbbben meghalni. Nincs ez másként még ott sem, ahol a természetes ember a legmagasabbra emelkedik, a hazaszereteten. A hősi halál dicsőséges dolog ugyan, de csupán kikerülhetetlenül szükséges rossz. Ezért a legnagyobb hősök is arra töreksenek, hogy győzelmük után életben maradjanak s élvezzék a méltán kijáró dicsőséget.

Jézusban azonban nem ilyen gondolatokkal indul el Jeruzsálembe. Előtte nincs több lehetőség. Jézus csupán egyetlen módon arathat győzelmet. Ha önként vállalt szenvedések gyötrelmei ölik meg. Így teljesednek be rajta mindazok, amit az embernek Fia felől a próféták megírtak. A bűn hatalmán csak akkor vehet erőt, ha engedi, hogy a bűn minden dühét kitombolja rajta. A halált pedig csak a saját halálával győzheti le.

Amikor az Úr először jelenti szenvedéseit és halálát tanítványainak, azok semmit sem értenek szavaiból. Az evangélista háromszor egymásután hangsúlyozza: „Ők pedig ezekből semmit nem értenek“, azután: „És a beszéd ő előlük el vala rejtve“, továbbá: „És nem fogták fel a mondottakat“. Nem bőbeszédűség ez, hiszen az evangéliumok inkább szűkszavúak, hanem egy rendkívül fontos igazság félreérthetetlen lerögzítése. *Jézus apostolai közel három évi közvetlen tanítványság után nem értik, miért akar Mesterük szenvedni és meghalni.* Valószínű, hogy egymás-közt is megvitaták, mit akar jelenteni az Úr nyilatkozata. De egyikük se látott tisztán. Hiába minden fejtörés, tünődés és tanácskozás. Nem értik és nem értik és nem értik a dolgot. Sötét titokként merednek eléjük az Úr szavai. Ezen a titkon szemek nem bírnak áthatolni. Nem fogták fel a mondottakat. A beszéd el vala rejtve előlük. Semmit se értettek Jézus szavaiból. Mintha vakoknak mutatott volna meg valaki valamit. *Vakok voltak Jézus halálának a titkával szemben.*

Ezzel a vaksággal ma is találkozunk. Ki „érti“ az átlagos keresztyén hívek közül a keresztt rejtelmét? Az egyháznak a Krisztus szenvedéséről és haláláról szóló tanítását melyik „műveltebb“ keresztyén ne intézné el fölényes kézlegyintéssel: Elavult dogma, kár törni a fejünket rajta? Ki tagadhatná, hogy a legtöbb keresztyén elől szintén el van rejtve az Írás idevágó bizonyágtételének a titka? Ki ne venné észre, hogy a sok erre vonatkozó tanítás, vallástanítás, igeolvasás, istentiszteletlátogatás után is a nagy többség, még ha magát Jézus tanítványának vallja is, egy csöppet sem különb ezeknél a tanítványoknál, akik még semmit sem értenek a keresztt titkából?

Talán éppen ezért követi az Úrnak ezt a súlyos bejelentését a jerikói vak koldus meggyógyításának a története. Bizonyára azt akarja ezzel Isten Szent Lelke a tudomásunkra juttatni, hogy ebből a vakságból se lehet másutt gyógyulást találni, mint a jerikói vakot meggyógyító Úr Jézus Krisztusnál.

2. Ne gondoljuk azonban, hogy ebből a lelki vakságból gyógyulni könnyebb, mintha történetesen testileg lennénk vakok. Amikor az igehirdető valamilyen csodatételt képiesen, szimbolikusan értelmez, sajnos, rendszeren azért cselekszi, mert az eredetileg leírt csodat maga se hiszi. Úgy gondolja, hogy az ilyen képies értelmezés elfogadhatóbb, valószínűbb és igazabb. Amivel elárulja, hogy a maga részéről az eredeti csodatételt elfogadhatatlannak, valószínűtlennek, az igazsággal ellenkezőnek tartja, vagyis — nem hisz benne. Nos, itt nem erről van szó. Hanem éppen fordítva. Jézus önkéntes szenvedésének és halálának a titkát megérteni a legnehezebb feladatok közé tartozik. Ha az ember a maga erejéből viaskodik ezzel a kérdéssel, de komolyan és a legmessahebbbenü becületességgel, előbb-utóbb eljut oda, hogy idevágó lelki vaksága nyilvánvalóvá lesz előtte. Mert az emberi ész nem értheti meg önmagától, hogy Isten Fiának miért kell szenvednie és így meghalnia! Felfoghatatlan előtte, hogy akít a mindenható mennyei Atya mindennél és mindenkinél jobban szeret, miért engedi megcsúfolni, gyalázní, ostoroznı és kereszteszögezni. Miért kellett éppen annak szenvednie, aki maga mindenütt a szenvedéseket szüntette, betegeket gyógyított, bajban levőket megszabadított és halottakat támasztott? És hozzá miért kellett igazságtalanul, ártatlanul elszenednie? Nem arra irányul-e az emberiség évezredes fáradozása, hogy a bűnnel együtt a szenvedést megszüntesse, vagy legalább enyhítse? Nem az-e a cél, hogy különösen az igazak, az ártatlanok minél kevessebet szenvedjenek? — Óh, igen. Nem értjük. Minél inkább gondolkodunk annál jobban érezzük, nem vagyunk különbek Jézus értelmetlen tanítványainál. A beszéd el van rejtve előlünk. Nem fogjuk fel annak jelentését. És mégis keresztyénnek valljuk magunkat! Keresztyén egyház, keresztyén nemzet vagyunk! Jézus, Dávidnak Fia, könyörülj rajtunk!

Egy buzgó evangélikus presbiter az egyik nagypénteki istentisztelet, illetve passióolvasás után, melyen a gyülekezet

lélegzetvisszafojtva, könnyes szemmel élte át az Úr szenvedésének és halálának szent történetét, kijelentette, hogy bizony borzasztó, milyen kegyetlenül elbántak azzal a Jézussal. „Csúnyán elintézték...” Mindössze ez volt az, amit neki Jézus szenvedése és halála jelentett. Pedig valóban közismerten buzgó evangélikus presbiter volt, istentiszteletről ritkán hiányzott, valamikor atyja evangélicus szolgálatban állt, testvérei, rokonai mind büszkék voltak evangélikus voltukra, s templomot építő kis gyülekezet gondjaiból áldozatukkal és munkájukkal egyaránt derekasan kivették részüket. Presbiterünk előtt azonban nyilvánvalóan nem ragyogott fel Krisztus Urunk szenvedésének értelme. Nem csak ezen a nagypénteken nem, hanem később se, amit alátámasztani látszik az a körülmény, hogy fenti nyilatkozata után néhány évvel aránylag fiatalon önmaga vetett véget életének. Igen, el volt rejtve előle ez a beszéd.

Valóban, aligha könnyebb feladat a testileg vakot meggyógyítani, mint a lelkileg vaknak a szemeit megnyitni. *Szent Antal* egy ízben a vak *Didymust* így vigasztalta: „Ne búsulj, hiszen csupán azokat a szemeidet vesztetted el, amilyenek a mező vadjainak is vannak. Örülj, hogy tiednek mondhatod az angyalok szemeit, melyekkel Istent láthatod.”

Egy fiatal vak, egy orosz, aki életének nagyobbik részét a vakok intézetében kosárfonással töltötte, látogatóinak egy ízben elmondotta megvakulása történetét. Szentpéterváron egy utcai tüntetés alkalmával valaki egy üveg választóvizet öntött az arcába. Amikor szánakozni kezdtek rajta, ezzel a meglepő válasszal felelt: „Ez a nap volt életem legáldottabb napja. Mert amidőn testi szemeim lezárultak, akkor nyíltak meg az én lelki szemeim.”

Azt gondolod, nálad könnyen megy, te egy-kettőre boldogulsz a kereszt titkával? Nos, az ige nem akar áltatni. *Csak ha veled is csoda történik, akkor nyílhatnak meg szemeid a kereszt titkának látására.* Erről a csodáról pedig szó se lehet addig, amíg egészen őszinte nem leszel, amíg teljes alázatossággal meg nem vallod, bárki is légy, hogy nem vagy különb Jézus tanítványainál, de még a jerikói vaknál se. *Vak vagy és koldus, s minden okod megvan arra, hogy szembekerülve a kereszt titkával, Jézushoz fordulj te is és könyörögj: Dávidnak Fia, könyörülj rajtam!*

3. *Az Úr irgalmas.* Ahogyan megnyitotta a jerikói vak szemeit, úgy leleplezheti szenvedéseinek titkát is. Azoknak, akik vakoknak érzik magukat előtte s e miatti fájdalomukban hozzá folyamodnak segítségért, *ma is ezt mondja: „Mit akarsz, hogy cselekedjem veled?” S mit felelhetnénk neki mást, mint ezt: „Uram, hogy az én szemem világa megjöjjön”,* hogy ne legyek többé értelmetlen, vak tanítványod, hanem lássak, lássam a Te szenvedésed értelmét, kereszthalálod dicsőségét!! Hiszen én a saját értelmemmel vagy erőmmel nem vagyok képes Benned hinni, sem Tehozzád eljutni! Egyedül Te nyithatod meg szeme-

met, hogy lássak. Add azért, hadd legyek a Te látó, igaz tanítványoddá!

A jerikói vak koldusnak azt mondta az Úr: *Láss. A te hited megtartott téged.* Neked mit fog mondani? Megnyitja-e a szemedet? Ad-e hitet, hogy az Téged is megtartsón? Amikor a csakhamar kezdődő böjti időszakban újra meg újra a kereszt magasodik fel előtted, tudod-e majd, miért kell ennek így lennie; vagy a kereszt prédikálása továbbra is botrány és bolondság lesz a számodra!? Meg fogod-e tudni a keresztben találni üdvösségedet? Értelmét látod-e majd, hogy a böjti időszakot komolyan vedd s minden alkalmat megragadj, hogy a keresztről szóló beszédeket üdvödre hallgathasd?

Nem tudom. Ez a te lelked legmélyebb titka. És végsősorban nem is tőlem függ, tőled sem függ, hanem egyedül az Úrtól magától. Se én nem tehetlek látóvá, se magad nem nyithatod meg lelki szemeidet. De *az Úrnak van hatalma reá!* Ki tudja, talán azért is kellett hallanod a mai szent ígét, mert már az Úr azt akarja, hogy valóban láss. Meglásd *Őt magát.* Lelki vak-ságodból másként ugyanis nem gyógyulhatsz ki, csak úgy, ha *Őt magát,* a feltámadottat, az ő dicsőségét és hatalmát meglátod...

A most még vak tanítványok se láttak addig, amíg az Úr fel nem támadott és meg nem mutatta magát nekik. Pál apostol számára is botrány és bolondság volt a kereszt, míg a dicsőségesen feltámadott Úrral nem találkozott. Rajta se segíthetett más, egyedül Jézus. Rajtad se segíthet más, egyedül Ő: ha egyszer te is találkozol Vele, a dicsőségesen feltámadottal! *Nagy csoda lenne?* *Bizony az.* Nem kisebb, mint a jerikói vak gyógyítása. De másként nincs „látás“, nincs hit, nincs keresztvétség. Csak ha egyszer én is találkozom vele személyesen. Ha felragyog előttem is az ő kegyelme és dicsősége. Ha hozzám is lehajlik, mint a szeretet himnuszának élő valósága, feltárja előttem Isten irgalmának mélységeit. Ha bűnbocsánatban részesít. Ha az ő végtelen szeretetének érintésére bennem is felgyullad az iránta való boldog szeretet tüze. És hallom: Minden szenvedésem, gyalázatom, halálom *teérted* volt, hogy feltámadva veled lehessen minden napon, kiemelhesselek bűneidből, nyomorúságodból. Megismertethessem veled és neked ajándékozhassam Isten örökkévalóságát, a mennyországot, az elvesztett Éden minden tiszta örömét és felséges gyönyörűségét...

Igen, így. Csakis így. *Ha nem feledem ki* Jézus nyilatkozatából azt a most még szerényen meghúzódó három szót: „*És harmadnapon feltámad*“; és hiszem, vallom, tudom, hogy ez igaz, hogy túl minden földi kínon és nyomorúságon, amelyet értem szenvedett, örökké él, most is él és uralkodik az én Uram, hogy én is élhessek Vele és Benne a mennyei Atya dicsőségére.

Dr. Vető Lajos

diósgyőrvasgyári esperes-lelkész.

Kísértés

Máté 4, 1—11.

Jézust a pusztába viszi a Lélek, hogy megkísértessék az ördögtől. Szembekerülnek egymással az Isten egyszülöttje és az Isten ellenes hatalmak vezére. A kemény, kíméletlen harcban minden fegyverét kipróbálja a kísértő, de vereséget szenved, mert Jézus ismeri őt és a küzdelemben diadallal használható fegyvert, az Igét.

Kísértő! Ki érti ma ezt a szót? Nagyon kevesen. Legtöbben mosolyognak rajta, mert az ördög, a kísértő fogalma kiveszett a modern ember gondolatvilágából. Sokan ezért észrevétlenül esnek az ördög hálójába.

Mit akar a kísértő? Istentől elszakítani. Krisztust megkísérti messiási hivatásának megkezdése előtt. Az Atyától rendelt újáról akarja eltéríteni. Engedetlenségre csábítja, mint az első emberpárt. Istennel való állandó kapcsolatát akarja megszüntetni. Kétséget, bizonytalanságot akar támasztani. Nem igaz az ószövetségi jóvendülés, a kereszteléskor elhangzott isteni kinyilatkoztatás. A kísértő célja az Istentől való elszakítás. Ha távol élsz Istentől, úgy ebben az állapotodban akar megtartani, ha közeledsz Istenhez, vagy Isten közelében élsz, akkor éket akar Isten és közéd verni. Kétkedővé, majd hitelenné akar tenni, hogy egészen az övé légy. Miért akarsz függő viszonyban élni Istennel, mikor szabad lehetsz? Miért tűröd, hogy Isten szava szüntelen beleszóljon cselekvésedbe? Nem igaz, hogy Jézusnál megnyugvást találnak a megtört szívek, hogy a betegek gyógyító orvosa, a bűnök megbocsátója, a halál ura, élők és holtak eljövendő ítélő bírója. A mai embernek, aki magáról olyan nagyon sokat tart, kimondhatatlanul tetszik a kísértő e behízeltő mondása: önálló, szabad, függetlenül lehetsz. Beleesik a finoman kifeszített hálóba. Függetleníti magát Isten akaratától és míg az atyai hajléktól távolodik lépésről-lépésre közelebb kerül a zsarnok börtönéhez, ahol rabbilincsek várnak rá.

Hányszor támad a kísértő? Szüntelen. Krisztusnál a pusztában háromszor próbálkozik. Mindig a legsebezhetőbb ponton támad. Jézus negyven nap és negyven éjjel böjtölt. Az Atyával való együttlétben egészen elfeledkezett a testi táplálékról. Most azonban feltámadt benne az éhség. Ebben a pillanatban már ott is a kísértő. „Ha Isten fia vagy, mondd, hogy a kövek változzanak kenyerekké.“ Ne várj mindig Isten cselekvésére. Hatalmad van. Isten fia vagy és éhezél? Minek éheznél, mikor a köveket kenyerekké tudod változtatni. „Ő pedig felelvén, monda: „Nemcsak kenyérrel él az ember.“

Más oldalról támad. Ha Isten fia vagy, vesd le magad a toronyból. Ha a tömeg ezt látja, csodálkozva engedelmeskedik néked és magad is megbizonyosodsz róla, hogy valóban az Isten fia vagy. „Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet“ válaszol Jézus.

A kísértő tudja, hogy Jézus uralkodni jött. Megmutatja azért a világ minden gazdagságát. Nézd, ezt mind minden küzdelem nélkül neked adom, ha leborulsz előttem és imádsz engem. És Jézus a kereszt útját választja: „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj.“ Ekkor elhagyá őt az ördög.

Az ördög minket is támad napról-napra. Mindig más és más oldalról és a legkönnyebben sebezhető ponton. Támad bennünket a kenyérvágyással. Miért olyan kevés a kenyered? Miért olyan kopott, rongyos a ruhád? Miért tűröd ezt a sok nyomorúságot? Miért ez a háború, ha van Isten? Miért gyötröd magad lelkiismereti kérdésekkel? Miért olvasod az Igét? Miért akarsz az Isten akarata szerint élni, mikor a hitetlenek sokkal könnyebben boldogulnak a világban. Gazdag akarsz lenni?! Nálam elérhető ezt. Borulj le előttem, tagadd meg Istened, engem szolgálj és gondtalan, gazdag, hatalmas leszel. A keresztyénség a szenvedés, tűrés, lemondás útja, én pedig az élvezetek csordultig telt kelyhét kínálom feléd. Ha ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatnak, akkor nagyon vigyázz, mert a kísértő erősen támad és ha rést talál, akkor elbuknál.

Mivel győzött Jézus a harcban? Az Igével! Háromszor támadja Jézust és mindig ugyanazt a választ kapja: „Meg van írva.“ Jézus győzött, mert ismerte és tudta használni az Ige kétélű fegyverét. Hogyan tudta volna a támadást visszaverni, ha ott kellett volna keresgélni a megfelelő igehelyet. Ha győzni akarunk, akkor nekünk is ismerni kell az egész Írást. Benne kell élnünk a bibliában. Naponként kell olvasnunk. Vagy lehet rozsdás fegyverrel harcolni? Ma a véres harcok idején tudjuk, hogy mit jelent a jobb fegyver és a képzetesebb harcos. Győzni akarsz? Úgy vedd elő bibliádat és élj vele. Ne legyen bibliád dísz, porlepett, hanem olvasott, életet adó biblia. Vedd elő énekeskönyvedet és énekelj! Legyen újra éneklő egyház a miénk. Ahol ének van, onnan elszöppolyog a kísértő. Az Ige, az ének fegyver ebben a kíméletlen harcban a kívülről és belülről jövő támadásokkal szemben egyaránt. Kezedben van egyházad drága öröksége, Istennek örökkévaló beszéde, élj vele!

Mi lesz igeolvasásod eredménye? Győzelem! Az evangéliumi történet azzal zárul, hogy elhagyta őt az ördög és az angyalok vették őt körül, hogy szolgáljanak néki. Milyen egyszerűen végződik a kísértés története. A maga egyszerűségében mégis a békességnek, a győzelemnek milyen kifejezésteljes képe.

Krisztus a keresztségben átélte Isten dicsőségét, a pusztában harcolt a kísértővel, majd diadalmas harc után újra kapcsolatba került a Lélekkel és megtapasztalta, hogy milyen kimondhatatlan boldogság az Isten békességében való elrejtőzés. Most érzi teljes egészében, hogy mit jelent számára az Atya, a benne és általa való élés.

A kísértést mi sem kerülhetjük el. A kísértés egész bensőnket felzavarja és felszínre hozza mindazt, ami lelkünk békéjét, csendjét háborgatja. A kísértéskor tisztába jövünk önmagunk-

kal. Sok kísértéssel, nyugtalansággal jöttél a templomba. Kérdéseid talán még fokozottabban az előtérbe kerültek. Sok fájó kísértésed talán még elevenebb lett. Isten azonban nem elvesztésedre, hanem megmentésedre, erősítésedre hirdette Igéjét. Légy bizonyos affelől, hogy a kísértés nem történik Isten akarata nélkül és hogy a kísértésben nem kell alul maradnod, hanem győzhetsz. Győzhetsz, ha az Ige által állandó kapcsolatban maradsz mennyei Atyáddal. Légy hű azért az Igéhez, hogy tied lehessen az Isten békessége.

Sikter András
soltvadkerti lelkész.

Nemzeti ünnep.

Március 15.

Vér és lélek.

Máté 12, 46—50.

Mikor Jézust meg akarja látogatni a családja, tanítványaira mutat s ezt mondja: íme, az én családom. Mert, aki feljesíti az én mennyei Atyám akaratát, az nékem fitestvérem, nőtestvérem és anyám. Ebben az egyszerű eseményben és kijelentésben nagy tanítás van számunkra, akik közösségben élő emberek vagyunk. Az a tanítás, hogy valamely közösséghez kétféleképp lehet tartozni: *vér szerint* és *lélek szerint*. Az első ösztönös, a másik tudatos állásfoglalás. Természetes, hogy Jézus, aki mindig személyes döntéseket követelt és követel mindenkitől, ezt az utóbbit többre értékeli. Nézzük meg ennek a tanításnak finom mérlegén a *mi közösségeinket*.

Az első a *család*. Természetesen vérközösség. De amíg csak vérközösség, nincs semmi erkölcsi értéke. Munkaközösséggé kell válnia, amelyben nem egyforma erővel és képességgel, de egyforma hűséggel dolgoznak a tagok. Felelősségközösséggé kell válnia, ahol egy kérdés szorongatja a szíveket: mi van a másikkal? Hitközösséggé kell válnia, ahol a szíveket nemcsak közös földi célok, hanem a közös mennyei cél is hevíti. De hogy a család ilyen közösség-e, azt soha sem a vér dönti el, hanem mindig a lélek. Áldás, ha a vérszerinti kapcsolatot megerősíti, megtisztítja és tudatosná teszi a lélek szerinti kapcsolatot. De ez nincs mindig így. Ismerünk apákat, akik csak morzsákat juttatnak pénzükből s magukból a családjuknak, ha ugyan felelőtlenül el nem hagyják. Ismerünk gyermekeket, akik megunt játékként dobják félre öreg, tehetetlen szüleiket. Nem, a vér nem dönt. S viszont ismerünk mostohákat, akik szeretnek, áldoznak, élnek és elégnék családjukért. Igen, a lélek dönt.

Jó, ha feltesszük az ige mérlegére a másik közösséget is, melybe beletartozunk, az *egyházat*, Krisztus családját. Volt Jézusnak vérszerinti családja is, de ennek tagjai — néhány kivételével — kivetették és kinevették őt. A lélek szerinti család pedig mártírhalált halt érte. Ezért mondja: ezek az én testvéreim. Átvitt értelemben lehet vérszerint tartozni ma is Krisztus családjához. Ilyenek azok a keresztyének, akik beleszülettek a keresz-

tyénségbe s az anyakönyv szerint tagjai ennek a nagy keresztyén családnak, de egyébként csak statisztikai számot jelentenek, sem a fő, Krisztus, sem a tagok, soha nem számíthatnak rájuk. Olyanok ők, mint a hűtlen gyermekek, akik nem törődnek értük megrokkant öreg szüleikkel. Jézus elfordítja róluk a szemét s azokra néz, akik lélek szerint tartoznak hozzá, akik figyelnek szavára s teljesítik a mennyei Atya akaratát.

Ma azonban, e nemzeti ünnepen azért jött el a keresztyén gyülekezet Isten hajlékába, hogy mint *magyar nemzeti közösség* álljon meg Jézus előtt s tegye önmagát az ige mérlegére.

Minden nemzetet, magyart éppúgy, mint németet, angolt vagy oroszot kétféle emberek alkotnak. Olyanok, akik vér szerint is tagjai a nemzet gerincét alkotó fajnak, — s olyanok, akiknek vér szerint semmi közük a nemzethez, de léleklben beleolvadtak, idegen szóval: asszimilálódtak. A vérségi azonosság semmiképpen nem dönti el azt a kérdést, hogy értékes tagja vagyok-e a nemzetnek vagy nem. A Rákóczi-szabadságharcban s a negyvennyolcas hősi küzdelemben hány magyar harcolt a császári zászlók alatt a nemzet és szabadsága ellen, olyan magyar, aki vérében, fajiségében is az volt. Hiába vállalkoznak történetírók arra, hogy ezeket a magyarokat megértsék s állásfoglalásukat megértsék az utókorral, hiába minden olyan kísérlet, mely őket „bölcst”, „megfontolt” vagy „messzebbre-néző” magyaroknak akarja feltüntetni, nekünk világosan meg kell látnunk és meg kell fogalmaznunk azt, hogy amikor a nemzet élet-halál harcot vív, akkor mindenki, aki ebből a harcból kivonja magát vagy nemzete ellen emeli kardját, hazaáruló. Méltó arra, hogy a nemzet kivesse emlékezetéből s Jézus elfordítsa róla tekintetét. Nem, a vér nem dönt.

A lélek dönti el, magyar vagyok-e vagy nem. Rákóczi lobogói alatt, a szabadságharc zászlai alatt a nemzetért és szabadságáért a vér szerinti hú magyarokkal együtt hűségesen küzdött a cipszer Czelder Orbán, a tót Jávorka Ádám, a szerb Damjanich, a lengyel Bem, ezek a lélekszerinti igazi magyarok, — s hányan voltak az aradi, újépületi, kufsteini s más vértanuk között is nem-magyar vérűek. Igen, a lélek dönt.

Az a kérdés, hogy nemzetemnek értékes tagja vagyok-e, ma éppoly élességgel vetődik fel, mint a negyvennyolcas szabadságharc idején, mert a tét, ma is az, ami akkor volt: lenni vagy nem lenni. Mi soha nem harcoltunk azért, hogy nagyobbak, gazdagabbak, dicsőségesebbek legyünk, hanem mindig csak azért, ma is csak azért, hogy egyáltalán legyünk. Csak az a magyar, csak az értékes tagja a közösségnek, aki teljesíti Istennek azt a parancsát, amit ő a nemzeti sorsban szab a nemzet elé. Ennek a nemzeti sorsnak van koronája, van keresztye és van kardja.

A koronája, amit könnyű vállalni, a nemzet dicsősége. Ez a nemzet tudományban, művészetben, munkában és harcban mindig kivívta magának az első helyek egyikét. Védte a nyugatot

kelet ellen, s vitte keletre a nyugati művelődést s a nyugaton megtisztult evangéliumot is.

A nemzeti sors keresztje a nemzet szenvedése. Ebből jóval több jutott nekünk, mint a koronából. A sztrecsnói tetőn pirosak a virágok, mert hősök vére áztatta a földet — tartja a nép. Ha ez így lenne, akkor ezen a földön piros lenne a búza, az akác, az ibolya, hiszen alig van olyan röge, melyet hősök vére ne áztatott volna. Aki lélek szerint is magyar, az vállalja a keresztet is. Petőfi, ez a szláv sarj, de lélekben a leghűbb, legnagyobb s legigazibb magyar, ezt írja: „Szeretem s imádom gyalázatában is nemzetemet.“

De vállalnunk kell a kardot is, a nemzeti sors kötelezését. Ahogy a negyvennyolcas diákok vállalták a kartácstűzet, ahogy az alföldi parasztok vállalták a rohamot kaszával a dzsidások ellen, ahogy tábornokok, ügyvédek, papok és földbirtokosok vállalták az akasztófát vagy a penészes pincebörtönöket, így kell ma is vállalniok az ifjaknak a harcterek poklát és hidegét, a sebeket, a fogságot, a bénaságot vagy a halált, — így kell vállalniok a szülőknek és a hitveseknek és a gyermekeknek az aggodást, a gyászt, az özvegyiséget vagy árvaságot, — így kell vállalnunk mindnyájunknak a keményebb munkát, a több lemondást és a komoly időkhöz mért több komolyságot.

A vér nem számít: csak az a magyar ma, aki így magyar. Isten adjon e nehéz időben sok ilyen lélek-szerinti tagot a magyar nemzeti közösségnek. Ámen.

Dr. Keken András
budapesti lelkész.

Böjt 2. v.

Március 21.

Kié a Krisztus?

Máté 15, 21—28.

Minket, pogány magyar ősök késő keresztyén ivadékait első hallásra kétszer is szíven üt mai szentigénk. „Nem küldetem, csak az Izrael házának elveszett juhaihoz!“ Ez az első ütés. A második ennél is keményebb: „Nem jó a fiak kenyerét elvenni és az ebeknek vetni!“ Mindaddig nyugtalan is marad a lelkünk, amíg meg nem értjük, hogy ez is Jézus nevelési eszközei közé tartozik. „Amit most teszek — mondja egyszer Péternek — azt most nem érted, de majd megérted!“ Mai igénk is mindenestől ilyen dolga az Úrnak. Tanítványaiért, a pogány asszonyért, késő idők tanítványaiért, pogányaiért és keresztyéneiért történik ez így, hogy megtanulják belőle: *kié a Messiás*.

A tanítványok nem első lépéseiket járják az Úrral. Prédikáltak is már, sok nagy dolgot is cselekedtek már az Úr nevében. Azt is megtanulták már, hogy Isten ügyével harc, ellenségeskedés, sőt a halálra keresés útja is együtt jár. Most is ilyen okok miatt kell a pogány ország határvidékét járniok. Közvetlen most áll mögöttük a Keresztelő halála is. Abban már egyetértenek,

hogy a zsidók messiásváró álma és reménye nem mindenben jó és helyes, de valószínűleg nem vonják még kétségbe ezt a mondatot: „Nem küldetett, csak az Izraelnek!”

És kiált egy pogány nő. S vívódik a tanítványlélek. Feleljen-e rá az Úr, vagy egyáltalán felelhet-e reá?! Nem pogányoké, csak a zsidóké a Messiás! De mi legyen a szenvedő pogánnyal?

Mire az egyik megszólal: Uram bocsásd el őt, arra talán mindegyik tanítványszív megtelik részvétellel az édesanyai szeretet előtt. S ebből fakad a kérő szó is. Ha ezt a történetet megelőzve, Jézus tette volna föl a kérdést a tanítványok előtt: „Van-e köze a pogánynak a Messiáshoz?“, mind azt felelte volna rá: „Természetes, hogy nincs és nem lehet!“ S most azon vívódik a lelkük, hátha téved itt is az Izrael.

Ne feledd, Testvérem, csak a tanítványok nem tudták, mi fog itt történni, Jézus maga nagyon jól tudta azt. De azt is tudta, hogy érettük így kell ennek megtörténnie.

Nekik is, a kananeai nőnek is az Izrael kizáró, elkülönülő szavával felel. Nincs közünk egymáshoz! — De vigyázz, Testvérem, ne állj meg a felelet felénél! Nemcsak ezzel felelt az Úr. Felelt a folytatással is. A szó az Izrael közfelfogásának hangja volt, de csak azért, hogy a tett megmutassa annak tarthatatlanságát. S hogy megfellebbezhetetlen felelet adódjék arra, kiért is küldetett hát a Messiás.

Azt mondja az asszony: Lányom az ördögtől gonoszul gyötörtetik. S a mai történet így válaszol:

Az ördögtől gyötörtekért küldetett el a Messiás!

Hányan mondanák: minek ilyen régimódi szóval kifejezni ezt? S folytatnák tovább: Régen — igaz — az volt a szokás, hogy a gyötrelmek mögött mindjárt az ördögöt vélték meglátni az emberek. Ma már tudjuk, hogy pl. járványos betegség mögött nem az ördög áll, hanem a kis kórokozónak, bacillusoknak, vírusoknak, vagy ezekhez hasonlóknak sok-sok légiója. Ma már tudjuk: megtévedt korok, társadalmak és nemzetek sok balga tette mögött nem az ördög incselkedése, hanem egy-egy téves koreshme általánossá válása látható. Nevelés, tanítás, életmód hibái megrontják a közszellemet. A rontás okait itt találjuk a földön. Itt keletkezik minden baj a földön, itt és innen kell azt meg is javítani.“ Így mondják ezt sokan. De igaz-e az, amit mondanak?

Ahogy az igaz az, hogy az ember nemcsak e föld számára teremtett, hanem ezen túlmenő értéket kapott, úgy az is igaz, hogy az ember harcaiban nemcsak e földnek tényezői vesznek részt. A kérkedő tudomány, a döbbenetes technika mai világában ne járj úgy, Testvérem, hogy csak elszigetelt, egymástól különálló gonosz dolgokat s eseményeket tudsz felfogni, de ezek eltakarják előled azt, aki mindezt céltudatos munkával rendezte s akinek kezében minden összefut, ami rontásunkra tör. Pálé az igazság: hatalmasságok, gonoszságok lelke ellen van itt nekünk harcunk, amaz ősgonosz ellen, aki minden emberi eredményt,

fejlődést besoroz a maga munkaeszközei közé. S ha csak egyes meglátott gonosz munkájával vesszük föl a harcot, szüntelen úgy járunk, hogy egy levágott hidrafej helyett ezer új is támad.

Mondd meg azért ennek a világnak: fei kell ébrednünk rá, hogy család, nép, haza, egész emberiség az ördögtől gonoszul gyötörtetik. A sötétség hatalmas világbírójával, a személyes Sátánnal van mindegyiknek harca. Az őskígyóval, aki kívülről lép bele ebbe a világba, de minden rosszban mindig benne van.

S a szabadulásnak nem az az útja, hogy kétségbevonom, hogy egyáltalában létezik-e amaz ősgonosz. Sokkal kisebb tényezőknek hatalma sem azon dől meg, hogy valaki létüket tagadásba veszi.

Még az sem a szabadulás, ha magam minden igyekezetemmel el akarom tiporni az őskígyó fejét. Gyengék vagyunk ehhez, Testvéreim! Hiába ütök én, mindig a Sátán az, aki nagyobbat üt.

Hiába akarom elkerülni az őskígyó csapdáit. Nagy gonddal emelek korlátot a Sátán egyik kelepcéje felé és észrevétlenül vagy talán boldogan belevetem magam a másodikba. Mindig ilyen a Sátántól embererővel szabadulás útja. Elképzelésnek dicsőség, végrehajtásnak elbukás.

Vezér kell, Erő, Hatalom kell onnan kívülről, onnan fölülről, aki több a sötétség világbírójánál s hatalmas kezével szabaddá teszi az utamat. Ezért és erre küldtetett el Jézus.

Kié hát az Úr? A zsidóság a maga messiásfelfogásában úgy érezte, hogy a zsidó faj és nép szabja meg, mit és meddig cselekedhet a Messiás. Hiszen a miénk, a zsidóké! Az őnhitt s a maga igazságával eltelett keresztyén valahogy ugyanilyet képzelt. Érdekeimet, tekintélyemet, dicsőségemet kell szolgálnia, hiszen az enyém, a derék keresztyéné! Krisztus nem az emberé, aki Urának nevezi, vagy urává teszi. E mögött mindig ott leselkedik a Sátán igéje: én tettelek urammá, én szabom meg, mit várok Tetőled.

Kié hát az Úr?! Azé, aki küldte, az Istené! — Félre hát minden civódással zsidó és nemzsidó, keresztyén és keresztyén között! Krisztus pedig az Istené, ez itt az igazság! A mi kérdésünk ne az legyen, enyém vagy tiéd-e a Krisztus, hanem az, hogy én kié vagyok! A Sátán kelepcéié-e, vagy tudok legalább annyira a Krisztusévá lenni, mint e mai történet pogány aszszonyva?

Figyeld meg, Testvérem, ennek az édesanyának nem azt mondja Jézus: nagy a te szereteted, — pedig az is nagy volt; azt sem mondja: erős a te akarated, — pedig az is az volt. Nagy a te hited, — ezt mondja néki. A hit tesz Krisztusévá.

A megpróbálható és a próbát megálló hit!

Ne gondold hívő Testvérem, hogy az Úr csak az asszony szavából tudja meg a hite nagyságát. De igenis, érte és minden régi és új krisztushívőért mutatta meg nála a hit próbára tételét. Mert a hitnek iétszükség az, hogy próbára tétesseék.

A testi erő is elsorvad, ha soha nincs próba alá vetve. Értel-

met és tudást a minél több próba élesíti és növeli meg. A hit is elsorvad megpróbálás nélkül. S helyét ez a hitetlen lelkület veszi át: a legkisebb zökkenő is a legnagyobb méltatlanság ellenem. Míg a hit növekedése onnan indul el, ahol a Krisztus kezéből a parányi morzsát is végtelennek látjuk.

A hitetlen embernek minden kevés, amivel az élte megáldatik. A kicsinyhitű a sok áldással is fél a jövődőtől. De aki a kananei édesanyaként áll a Krisztus nyomába, az tudja azt, hogy ahova a Krisztus csak egy morzsát helyez, ott a sötétség világ-bírójának a hegyei sem elég hatalmasak. Minél nagyobb a hit, annál kisebb ajándék is elég a Krisztus kezéből, mert annál jobban benne van számunkra minden morzsában a Krisztus végtelen ereje.

A Sátántól gonoszul gyötrött világ mindenfelől: e föld, országok, világrészek újjáépítéséről beszél. S az újjáépítést hirdető mondatok mögött mosolyogva áll az Ősgonosz: Szétdúlt világ, kettétört életboldogságok, lehetetlenné vált jövődők, mind nekem szolgálnak!

Van-e annyi hitünk Testvéreim, mint annak a pogány nőnek, aki egy kis krisztusi morzsával neki mert indulni a maga kétségbeesett életének, mert tudta, hogy néki az a morzsa egészen elég. Tudjuk-e hinni azt, hogy a Sátán minden mai átokmunkáját hitünk próbájaként engedte meg az Úr. S merjük-e hinni azt, hogy mi, kik nem is csak morzsával, de az élet egész kenyerével indulhatunk neki a próbára tételnek, meglátjuk e szörnyű világ jobbra változását. Mert ha próbára enged is minket az Úr, akkor is Övé a teljes hatalom égen és a földön. Nem vagyunk a bátortalanság s meghátrálás népe, hisz a Krisztuséi vagyunk!

Zászlónkra ezt írjuk: A Krisztusé vagyok most és mindörökké, Krisztus pedig az Istené! S az Istennek ki támad büntetlen ellene!?

Kovács István
csöngői lelkész.

Böjt 3. v.

Március 28.

Harc idején.

Lukács 11, 14—28.

Nem állít könnyű tanítás elé a mai evangélium.

Elgondolkozom, milyen végtelenül nehéz lehetett erről az igéről prédikálni akkor, amikor világunk és benne az emberek valami álmodozó költészetnek a hangulatába ringatták magukat és az igehirdető lelkész bensejét szorongatta az az érzés, hogy amikor ő gonosz lélekről, sátánról, Belzebubról prédikál, akkor egy régen elmúlt világ ittfeledett tanujának tekintik és tanítását sajnálkozva csak amolyan „papos” beszédnek minősítik.

Ma, ha nehéznek mondjuk is ezt a tanítást, mely köré Isten akarata egybegyűjtött, mégis azzal a meggyőződéssel léphet az igehirdető a szószékre, hogy nem sajnálkozó, hanem várakozó tekintettel találkozik a szeme. Mert hiszen ma mindenki tudja

közöttünk, hogy a gonosz lélek nemcsak itt-ott némít meg vagy süketít meg valakit, nem is csupán hét más társával kóborol nyugtalanul, hanem a gonosz egész tábora veszi ostrom alá a világot. Ma áll a harc. Körülöttünk is, bennünk is. Ebben a harcban akar útmutatást adni Isten igéje. Ezért számíthat mindannyiunk figyelmére.

Az első komoly intés, melyet Megváltónk ma ad, az, hogy *nem szabad lebecsülni az ellenség erejét*. Nemzetek egymás közötti háborúinak történetéből is megtanulhatjuk, hogy hány-szor végződött valamely félre nézve keserves meglepetéssel és vereséggel a harc csak azért, mert az ellenség erejének olcsó becsméréssel indult háborúba. Sok-sok belső vereségnek is az ilyen magatartás volt nyilvánvaló okozója.

Amikor Jézus mutat rá az ellenfélre, ő maga sem esik ebbe a hibába, de nem ejt tévedésbe minket sem. Ő „erős”-nek mondja a palotáját őrző fegyverest. Ugyanennek a meggyőződésének ad kifejezést akkor is, amikor támadóival szemben hangsúlyozza, hogy a sátán birodalma már réges-régen feloszlott volna és háza összeomlott volna, ha önmagával meghasonlanék. Az igazság azonban ezzel ellentétben az, hogy nincsen a világon még olyan összetartás, amilyen a gonosz birodalmában látható. Ha valahol egyetlen támadás is kudarcba fullad, a vesztes mellé hét másik társ szegődik, de a győzelmet minden áron ki akarja csikarni. Az ellenség nagyon erős — hirdeti Jézus.

Merje valaki kétségbe vonni e tanítás igazságát, ha szeme előtt tartja azokat az életkeket, melyeket tönkre nyomorított a bűn, ha számba veszi azokat az otthonokat, melyekből kiűzte a szeretetet és ha látja azokat a lángokat, melyekbe az egész világot a sátán hatalma borította!

Isten országának a sátán elleni harcában *nincs semlegesség*. Tévedés azt hinni, hogy ebben a harcban elegendő az a tisztogató söprögetés, melyet az ember a rendelkezésére álló belső erkölcsi erők felhasználásával végezni tud. Sokkal nyugodtabb időkben sem volt ez elég. Nyilvánvaló tévedésben vannak azok, akik még ma is azt hiszik, hogy az ember jobb belátásra térése, az okosabbik eszének elővétele, erkölcsi életfelfogásán végrehajtott kis tisztító toldozása-foldozása elegendő. Minden időben és így ma is sokkal komolyabb dologról van szó. Döntés kell: vagy Krisztus mellett, vagy ő ellene. Mert semlegesség nincs!

Határozott állásfoglalásra van szükség, mert ez mindenki életében elkerülhetetlen. Ugyanis állásfoglalás már az is, ha valaki nem akar Krisztus mellett állást foglalni. Ezzel már ellene döntött.

Állásfoglalásig kell jutnunk, mert erre magunknak is szükségünk van. Különben elsodrás veszélyének tesszük ki az életünket. Soha nem találkozhatunk olyan emberrel, aki fiatal éveiben, az élettervezések idején, a célkitűzés napjaiban azt mondta volna, hogy ő iszákos akar lenni, vagy börtönbe jutni. Mégis sokan jutnak idáig. Mert nem foglaltak állást.

Határozott állásfoglalást követel tőlünk ma Krisztus, mert az ő ügyének is szüksége van ránk. Jó volna ezt meggondolnunk még ma, mert úgy lehet, fáj az öregség idején, ha ráébredünk, hogy Isten országának már csak a remegő kezünket, sok sebtől bénult lelkünket tudjuk odaadni, amikor pedig ennek az országnak az ügye fiatal erőket várta.

Döntenünk kell Krisztus mellett, vagy ellene, mert körülöttünk mindenki meghozza döntését. Vagy vakok lennénk annak meglátására, hogy milyen tudatosan elszánt ma a hitetlenség? És nem tudjuk-e észrevenni egy magára ébredő keresztyénség mindenfelé mutatkozó bizóbb és rettenthetetlenebb hitét? Rajtunk kívül a világ meghozza döntését — ne akarjunk hát csak mi semlegesek maradni.

Azt is mondja ma nekünk Jézus, hogy a *mi helyünket Isten az erős végyárban jelölte ki*. Emberi sorsunk éppen abból áll, hogy életünket közvetlenül a puszta határszélén éljük. Ott, ahol gonosz lelkek táboroznak. Örök nyugtalanságban keresik áldozatukat. Támadásukat minden nap megérezzük. Megszentelődés után vágyódó lelkünkre támadnak rá. Hitvalló nyelvünket akarják megnémítani, Isten ígését kívánó fülünket akarják megsiketíteni. Otthonaink ellen támadnak, akkor is, ha még olyan mély bennünk a vágy, a mi otthonunkat tisztán tartani. Oly kétségbeejtő ráébrednünk, hogy mi a gonosz lelkek tanyája, a puszta szélén élünk. Ne feledjük azonban, hogy nemcsak emberi életünket ültette Isten a gonosz lelkek által megszállt puszta mesgyéjére, hanem ugyanoda építette az ő országának erős várfalát is. Lehetetlen meg nem éreznünk a mai szent ígéből, hogy miképpen kiált felénk Jézus felszabadító evangéliumot, amikor azt mondja: „kétség nélkül eljött hozzátok az Isten országa“. A puszta szélével nemcsak a mi életünk egymesgyés, hanem Isten országának a határa is. Ha kétséggel borzaszt el bennünket a gonosz lelkekkel teli puszta látása, akkor adjon erőt belénk annak a tudata, hogy a hátunkat nekifeszíthetjük Isten országa erős várfalának. Védelmet ebben találhatunk. Igaz, ellene támad a sátán ereje az erős várnak is, de nem tud erőt venni rajta, mert ott „az erősebb“ lakik. Ahol Isten lelke van, ott nem talál helyet a Sátán. Tehetetlen. Ahol a hívek kezében nem emberi jószándék seprőjét látja, hanem Isten ígésének kétélű fegyverét, onnan eltakarodik.

Harc idején döntsünk azok mellett, akik Jézus szava szerint boldogok, mert Isten ígését hallgatják és megtartják.

Így ez az evangélium, melyet úgylehet bizonyos idők gyermekei megvetettek, bizonyos korok ígehirdetői szégyeltek, a mi számunkra az erő forrása lehet. Nincs mit szégyelnünk ebben az evangéliumban. Ez is a hívők erőssége. Nem kell bocsánatkérően szólnunk róla. Azzal a meggyőződéssel hirdetjük, hogy amikor a harc tüzeiben álló világnak evangéliumot prédikálunk, akkor a legjobbat adjuk neki. Aki Isten ígését fogadja el: boldogságát fogadja el.

Hogyne volna boldogság tudni azt, hogy van egy valaki: Krisztus, aki erősebb az erősnél: sátánnál. És hogyne volna boldogság tudni, hogy ő a barátunk, a harcban azokat, akik mellette állanak, győzelemre viszi! Ámen.

Wolf Lajos

budapesti esperes-lelkész.

Bölesőtől a koporsóig.

A katona-halál dicsősége.

— Ejtőernyős katona felett. —

I. Kor. 15, 30—31.

Az igazi élet mindig veszélyeztetett élet. Minden pillanatban a halál szemébe néz. Nem eszeveszett vakmerőség ez, hanem a lélekbe vágott isteni törvény megelédeése. Nem szemkápráztató öndicsekvés és csodálat-hajhászás, nem könnyelmű játék a halállal a katonaélet veszélye, hanem Istentől elrendelt élet.

Az Istentől elrendelt életnek pedig célja van. Nemcsak erre az életre meghívó célja, hanem az örök életre *elhívó* célja van.

Istennek igéje is ismeri a fájó emberi szív és a gyászolók kérdését: Miért veszélyeztetjük magunkat minden pillanatban? Azok a bajtársak, szülők és testvérek, akik e katonaravatal előtt szívükbe markolva érzik ennek a kérdésnek fájdalmát, olyan nehezen tudnának erre felelni és talán csak könnypergésük tudna megszólalni. Istennek igéje elmondja helyettetek mindnyájunknak a katonaélet és katonahalál dicsőségét. Mert *csak élettől lehet megdicsőíteni a halált*. És a katona erre vállalkozik, ezért áll naponta a halál révén. A halál *önmagában* még nem dicsőség, hanem a bűnnek zsoldja. De a *másokért* feláldozott élet megdicsőíti a halált!

Ezzel már megadtuk ennek a mi gyászoló magyar szívünknek Isten első válaszát a keserű „miért“-re. A katona *másokért* hal meg. Halálában érinti meg szívünket életének szépsége és a legszebb halotti koszorúvá szövődik minden magyar szív önvallomása: *Miértünk* hal meg!

Ezt a legszebb koszorút tesszük a sírodra kedves elköltözött Testvérünk: *Miértünk* haltál meg!

Ez a másokért, ez a miértünk virágjába szakadt élet olyan drága ismerőse az imádkozó embernek. Mert, aki ránéz a Krisztus arcára, az leolvassa, hogy az Ő életének csodája mind másokért, miértünk történt. A minden katona-halálnál rettenetesebb halál, az Övé volt miértünk, hogy halálával, az egyetlen, örök áldozattal életet váltson számunkra. *A természeti ember ösztöne az önvédelem, a Krisztusba keresztelkedett ember életcélja pedig az önfeláldozás*. És megkapta ezzel szívünk a második feleletet a vérvő sebünk balzsamául: Az igazi katonahalál engedelmesség Isten parancsának, mert Ő mindnyájunknak legfőbb hadura, aki egyszülött Fiában végighordozza a véres keresztet minden nemzedéken és megtanít arra, hogy a másokért való élet, a másokért való halál: küszöbe az örök élet kapujának.

Erre a küszöbre helyezük ezt a katonakoporsót! Csak így birjuk megérteni Pál apostol szavát, aki dicsekszik azokkal, akikért szenved. Szenvedéséről, halál-révén való őrtállásáról így nyilatkozik: A veletek való dicsekvésre mondom, mely van nékem a Krisztus Jézusban, a mi Urunkban!

Aki másokért él és hal, aki másokért néz farkasszemet a halállal, annak nem önmagában van a dicsősége, hanem Urában: a Jézus Krisztusban.

A katonahalál dicsősége nem öndicsőítés, hanem a Krisztusnak dicsősége. Mi csak dicsekedünk azzal, hogy erőt ad minékünk a másokért, hazánkért való életnek odaszentelésére. Ez a mi halálmegvetéssel való dicsekedésünk azért van, mert *halálból* kaptuk a dicsekedéshez való erőt. A Krisztus halálából. Mert mi hisszük, hogy keresztyén katonát temetünk, aki a *legnagyobb veszélytől* nem fél, aki az örök haláltól, a kárhozattól nem retteg, mert tudja, hogy: Mors mortem superavit! A Krisztus halála meggyőzte az örök halált, a kárhozatot.

A zokogó „miért“-re — kedves Testvéreim — ez a végső és döntő felelet! Azért nem félhet a magyar keresztyén katona, ha naponként halál révén áll, mert nem fél a legrettenetesebb veszélytől: a kárhozattól. Néki győzelmes hadvezére van, aki minden ellenségnél, az ős-ellenségnél erősebb. Ez az ő bizodalma! Mi pedig átültetjük szívünkbe ennek a bizodalomnak bizonyágtévesztését s ha mindnyájunknak el kell menni: oda állunk a halál révére másokért, magyar nemzetünkért, hogy megszépüljön halálunk a másokért való étellel s e mulandóság földjén növekedjék kicsordult vérünk nyomán az örökkévaló Istennek dicsősége!

Bácsi Sándor
pápai lelkész.

Katedrán.

Luther, a katechéta.

A középkori egyház anthropológiai felfogása már Ireneaeus óta az volt, hogy a bűn az emberben lévő istenképet csak részben rontotta meg. Elkerülte ugyan a következetes pelágiánizmust, mert szerinte az üdvösség elnyerésében szükség van az isteni kegyelemre, mint segítő erőre, azonban az üdvösség nyujtásának a letéteményese a római egyház, a pápának való feltétlen engedelmesség a forrása az üdvnek. (V. ö. VIII. Bonifatius „Unam sanctam...“ bulláját.) A pápa gazdálkodik a szentek fölösleges jócselekedeteiből származó szent erőtartalékkal, amelyet az általa előírt követelmények engedelmes megtartói között oszt szét. Ezért a katechétika célja is: az engedelmességre való nevelés. Luther teológiájában ezzel szemben dinamikus erővel tör fel Isten igéjének, a Szentírásnak igazi értékelése és érvényesítése. A lutheri teológia e középponti gondolata nemcsak az akkori egyháziasság és teológia kereteit repezette szét és romjai fölött épített újat, a Szentíráshoz szabottat, hanem a katechétikában is döntőt alkotott: a *Szentírás katechétikáját*. Nem szándékoltan és nem valami tudományos rendszerrel alkotta meg ezt, nem írt katechétikát s még kevésbé módszertant, hanem teológiai állásfoglalása visszahozta az

eredeti bibliai anthropológiát, ami magában véve döntő a katechétika alakulására nézve s az ifjúsággal foglalkozó gyakorlati munkája nyomán a Szentírás katechetikájának alapköveit lerakta úgy, hogy ma is irány-mutatója a bibliai, evangélikus katechétikának.

A következőkben a katechétika célja, anyaga és módszere hármasság keretében vesszük számon mindazokat az indításokat és tanácsokat, amelyeket Luther 400 év távlatából is adni tud az evangélikus katechétika számára.

A *katechétika célja*. Azzal, hogy Luther Isten ígéjét állította újból a keresztyén hit és élet elé zsinórmértékül, elhatárolta a keresztyénséget minden immanens „emberi“-től. A katechétika számára ez azt jelenti, hogy benne nem emberi elképzelésen alapuló emberről van szó, akit emberi célok felé akar „formálni“ egy másik ember, hanem olyan emberről van szó, akinek a lényegét Isten ígéje mondja meg, mint erre egyedül illetékes tényező s akit tanítványával együtt Isten vezet az általa kitűzött cél felé. Isten ígéje pedig azt mondja az emberről, hogy az Isten és ember közötti viszonyt az ember rontotta meg a bűnesettel s azóta az első bűn szüntelenül új bűnök forrásává lesz, azóta a bűn kényszerítő hatalommá lett, „ül az ember nyakán“, „lábbal tapossa az embert“, oda viszi, ahová ő akarja, hiába akarja az ember a jót cselekedni, mégis a gonoszat „kell“ cselekednie, mert nyomorult rabja és megkötözött foglya a bűnnek. (Luther 38. zsolt. magy. alapján.) Ezért írja Luther már az első reformatori tételében s a római levélhez írt magyarázatában is, hogy az egész keresztyén életben bűnbánatnak kell lennie. (W. A. I. 427; Römerbrief Vorlesung 1, 15. 19.) A bűnben élő ember áthidalhatatlan távolságban van az Istentől, mert bűne Istent támadja, ellene lázad, akaratával fordul szembe, kiteljesedése: az istengyűlölet. „Darum ist alzeit zwischen dem menschen und got feindschaft und mügen nit fründ sein oder mit ainander über ainstymmen.“ (W. A. III. 136.) A bűn akadályai miatt képtelen az ember Istennel békességre, kiengesztelésre jutni, nem tudja maga elrendezni Istenhez való viszonyát. Egyedül Istentől indulhat el a kezdeményezés, neki van hatalma arra, hogy ígéje által a bűn járma alól felszabadult keresztyén emberré tehessen valakit, a Jézus Krisztusban való hit által. „Hatt die seele keyn ander dinck, widder yn hymel noch auff erden, darynnen sie lebe, frum, frey vnd Christen sey, den das heylig Euangelij, das wort gottis von Christo geprediget.“ (L. W. Clemen II. 12.) Isten ígéjének pedig azért van ilyen ereje, mert a kinyilatkoztatás teljességét nyújtja, különösen pedig a Jézus Krisztusban lett váltság ajándékát hirdeti, ami egyedüli menekülési lehetősége az embernek a bűn uralma alól. A Szentírás szerint Isten haragjának és büntetésének egyik legnagyobb jele, ha ígéjét megvonja az emberektől s viszont a legnagyobb kegyelem jele, ha ígéjével munkálkodik az embervilágon. (V. ö. Zsolt. 107, 20.) „So müssen wir nu gewiss seyn, das seele kan allis dings emperen on den worts gottis vnd on das wort gottis yhr mit keynem ding geholffen. Wo sie aber das wort hatt, sso darff sie auch keyness andern dings mehr, sondern sie hat in dem wort gnugde speiss, freud, frid, licht, kunst, gerechtickeit, warheyt weyssheyt, freyheyt, vnd allis gutt überschwenglich.“ (L. W. Clemen II. 12.) Luther szerint tehát az *ige* az egyetlen lehetőség, amelyen át az ember Isten új életet teremtő szavát meghallhatja. Istennek ezt a szabadító kegyelmét a hitben tapasztalhatja.

talhatja meg az ember. A *hit* által való megigazulás az a nagy lutheri hit-tapasztalat, amely teológiájának a gerince. Mivel pedig ez a hit nem emberi erőfeszítés révén valósul meg, hanem Isten igéjének a hallásából támad, azért az ember számára nem marad meg az üdvösség forrásának egyéb lehetősége, mint Istennek hitben hallott, az emberben cselekvő igéje.

Innen már nem nehéz megállapítanunk azt, hogy Luther teológiájából mi következik a katechetika céljául, mert *ha a hitben hallott ige az üdvösség forrása, akkor a katechetika célja is az, hogy Isten igéje minél többet és minél tisztábban hangozzék a gyermek előtt, mert a hit Isten igéjének hallásából van.* (Róm. 10, 17.) A Szentírás katechetikája nem is sarkallhat máson, mint a *sola fide* tanításának ezen a katechetikai következményén. Ez a katechéta számára egyszerű és alázatos célkitűzés, nincs meg benne az idealizmus nagyozó magasba törése (ad astral), még csak a sokat hangoztatott „istenfiúságot“ sem akarja elérni a gyermekkel, mert éppen ez nincs hatalmában, hanem csak azt a szolgálatot végzi a gyermekek között, hogy legelteti Isten kis bárányait, János evangéliumának 21. része értelmében, ami a katechétikára vonatkoztatva a gyermekeknek Isten igéjével való pásztoroló gondozását jelenti. Ennél többet Isten nem bízott az emberre. De ezt aztán igen. Luther ilyen széles perspektívában látja Isten igéje hirdetésének a szolgálatát: „Vnd Christ vmb keyns andern ampts willen, den zu predigen das wort gottis kummen ist, auch alle Apostell, Bischoff priester vn gantzer geystlicher stand alleyn vmb des worts willen ist beruffen vnd eyngesetzt.“ (L. W. Clemen. II. 12.) Luther bibliafordítása is az a célt szolgálta, hogy a Szentírást kiszabadítsa és felfejtse az ismeretlenség burkából, poros könyvtárakból kikerüljön Isten igéje a nép szívébe, hogy ott legyen Isten teremtő erejévé, embereken cselekvő szavává (Róm. 1, 16.), hogy ott és amikor Istennek tetszik, engedelmes hitet munkáljon.

Ezt a katechetikai célt támasztja alá az is, hogy mit tartott Luther a katechetika anyagának, hiszen minden katechétikára nézve jellemző az, hogy mit akar a gyermek elé vinni, miféle szolgálatot tart feladatának?

A *katechetika anyaga*. Már 1516 nyaratól figyelemmel kísérhető, hogy Luther a káténak egyre növekvő jelentőséget tulajdonít, míg 1529-ben megjelent a Kis Káté első kiadása, majd pedig 1531-ben abban a formájában jelent meg, amelyben 1580-ban bekerült a Concordia könyv hitvallási iratai közé. Nem kizárólagosan ugyan, de Luther katechétai munkájának a gerincét ez a *Kis Káté* alkotta. Luther abban a szent meggyőződésben tette a Kis Kátét a katechetika első és bevezető anyagául, hogy az teljes egészében Isten igéjén alapszik, sőt annak összefoglalása is egyttal. „Diese Unterricht oder Unterweisung weiss ich nicht schlechter noch besser zu stellen, denn sie bereit ist gestellet vom Anfang der Christenheit, und bisher blieben, nämlich die drei Stuck: Die zeh Gebot, der Glauben und das Vater Unser.“ (E. A. 22. 232.) Ez a három rész Luther szerint olyan, aminél nincsen hatalmasabb, vigasztalóbb és egyben rövidebb tanítás. Jelentőségüket így magyarázza meg: „Három dolgot kell az embernek tudnia, hogy üdvözüljön: először azt, hogy tudja, hogy mit kell cselekednie s mitől kell őrizkednie; másodsor, ha látja, hogy nem tudja a saját erejéből cselekedni és elhagyni azt, amit kell, lássa, hogy hol veheti, keresheti és találhatja meg azt, amivel megcselekedheti és elhagyhatja azt, amit kell;

harmadszor tudnia kell, hogyan keresheti és hogyan tarthatja meg ezeket. Éppen úgy, mint a betegnek először tudnia kell, hogy miben áll a betegsége; azután tudnia kell, hogy hol az orvos, aki segítsen; harmadszor kívánnia és keresnie kell a gyógyulást és engednie az orvos gyógyítását. Így tanítja a Tízparancsolat az embert a betegsége felismerésére, hogy lássa és érezze, hogy képtelen azt cselekedni és azt elhagyni, amit kellene s ezzel beismerje bűnös, romlott ember-voltát. A Hiszekegy tanítja, hogy hol az orvos, a kegyelem, amelyet meg kell találnia, hogy megtarthassa a parancsolatokat, megmutassa Istent s az ő irgalmasságát, mely a Jézus Krisztusban jelenül meg. Harmadszor a Miatyánk tanítja, hogyan kell az embernek a kegyelmet sóvárognia, könyörögnie, állandó alázatos, hálát adó imádságban. Így szenteli meg az Isten az embert, parancsolataiban való által. Ez a három dolog van az egész Szentírásban.“ (E. A. 22. 4.)

Mikor azután a Kátében megtanulták a gyermekek a keresztyén hit és élet alapvető mozzanatait, akkor Luther magát a *Bibliát* is odatárja a gyermekek elé. „Fur allen dingenn soltt in den hohen vnd nydern schulen die furnehmst vnd gemeynist lection sein die heylig schrifft.“ (L. W. Clemen. I. 416.) A kicsinyebbek az evangéliumokkal foglalkoznak, míg később már a Szentírás teljességével meg kell ismerkedniök, hogy megvalósuljon a tanítás célja: „Die heylige schrifft zu üben alls yhr eygen buch.“ (L. W. Clmen I. 416.) Ezt a célt szolgálta Luthernek 1529-ben megjelent „Passionale“ című *bibliatörténeti* könyvecskéje, amely 49 bibliai képet közöl megfelelő szöveggel, 11-nek a tárgyát az Ószövetségből s 38-nak a tárgyát az Újszövetségből véve. Természetesen nem tekinti Luther a Bibliát „tananyagának“, hanem igazi „viva vox“-nak, amely által Isten Szentlelke végzi a maga munkáját a gyermekben. Semmi időt sem sajnál a Szentírással való foglalkozástól, hiszen amint mondja, az ember nem olvashatja eleget Isten igéjét, mert amit jól olvas, azt nem érti, amit jól megértett, azt nem tudja jól tanítani s amit jól tud tanítani, azt nem tudja — igazán élni. (W. A. XVIII. 779.)

Isten igéje átjárta Luthernek nemcsak értelmét, hanem egész valóját s az ige megszólítására adott felelete dallammá és költészetté lett *egyházi énekeiben*. A zenét Isten egyik legszebb ajándékának nevezi, amelyet az ifjúságnak korán meg kell ismernie (E. A. 62. 309.), maga is számos egyházi éneket írt, nem hiába mondták kortársai, hogy a reformáció szinte beleénekelte magát a nép szívébe. Saját házában adott példát Luther arra, hogy az egyházi ének a katechétikának milyen hasznos anyaga lehet.

Érthető, hogy Luther az egyháztörténelem tanításáról nem szól, hiszen ahistorikus korában még sehol sem gondoltak történelemtanításra, csak jóval később, Comeniusnál és utóbb a filantrópistáknál fordul elő a történelemtanítás, mint önálló tárgy. Az egyháztörténelem a katechétika ősi anyagában nem fordult elő s ma is, mint a katechétika „legmodernebb“ tárgya szerepel. Nem tartozik ugyan szorosan tárgyalásunk keretébe, csak megemlítjük, hogy az egyháztörténelem tanítása sem idegen test a katechétikában akkor, ha Pál apostol tanítása alapján az egyházat, mint Krisztus testét, a hitnek és a szeretetnek a közösségeként fogjuk fel, mert ekkor e közösség életfájának az emberi történelemben való ágyazódása, a III. hitágazat tanításának kiteljesedésévé lesz.

A katechétika fent említett anyaga, éppen az igehirdetői jelleg ural-

kodó vonásánál fogva, nem szorítkozott iskolai munkára csupán, hanem megoszlott a templomi igehirdetés, a családi igehirdetés és az iskolai igehirdetés között s e három összecsendülése adta a tulajdonképeni pásztorlását a gyermekeknek.

Gyermekistentiszteletekben szólaltatta meg Luther Isten igéjét a gyermekek értelmi színvonalához alkalmazkodóan. (Lásd: F. Cohrs: Der religiöse Unterricht der Kleinen in der evangelischen Kirche seit der Reformation. Beiträge zur Geschichte des Kinder-gottesdienstes. Langensalza. 1931.) Természetesen a főistentiszteletekben való részvétel sem marad el, itt is gondja van Luthernek arra, hogy a kicsinyek külön helyet kapjanak, hogy így állandóan szemmel tarthatók legyenek. (W. A. IV. 438.) 1520-ban, a „Deutsche Messe“-ben, amikor a reformáció istentiszteletét kidolgozza, az ifjúságra is gondol. „...darumb ist das Beste, dass solcher Gottesdienst auf die Jugend gestellet werde und auf die Enfültigen, so zufalls erzukommen.“ (E. A. 22. 242. Deutsche Messe.) Ugyanitt írja, hogy az ifjúság számára mindennapi istentiszteletet kell tartani, hogy Isten igéje nevelje őket. A gyermekistentiszteletek középpontja rendszerint a kátéprédikáció volt, amelyen a gyermekeken kívül a felnőttek is résztvettek. Különösen vasárnap délutánonként tartottak kátéprédikációt, valamint hétköznaponként s a negyedévenként ismétlődő „kántor-böjt“ alatt a hónap minden napján. A káté alapján számos gyermekprédikáció-kötet jelent meg, amelyek közül legjelentősebbek a nürnbergi gyermekprédikációk (1533).

Luther nem elégszik meg a templomi igehirdetéssel csupán, hanem a szülői ház számára is követelménnyé teszi az igével való szolgálást: „Die eltern sollen ihre kind nicht nur nach fleischlicher weyss liebhaben, sondern sollen sie zu gottis dienst mit worten vnd werken in den ersten dreyen gebotten weysen.“ (W. A. VI. 251.) A Kis Kátét is eredetileg a keresztyén család számára írta Luther, hogy a családfő, mint gyermekei első nevelője, oktatója és papja, annak alapján tanítsa meg házanépét a keresztyén hit és élet elemeire. A katechétika története folyamán alig szántak nagyobb szerepet a családi nevelésnek, mint Luther szánt. Az igazi keresztyén családban a szülők gyermeküket Isten igéjével táplálják s jó példával járnak elől, úgy hogy minden családapa püspök legyen a házában és a felesége a püspökné. Az ilyen családi házról mondja Luther: „Ó, milyen szent házasság és ház volna ez, ahol ilyen szülők volnának! Bizony, az igazi egyház volna ez, kiválasztott kolostor és maga a paradicsom!“ (G. Buchwald: Predigten D. Martin Luthers. Gütersloh, 1925. I. köt. 73. l.)

A templom és a szülői ház katechétikai szolgálata mellett kerül sor az iskolai munkára. A Kis Káté lassan tankönyvvé lett s minden más hit-tankönyv fölé emelkedett, néhol még abc-s könyvnek is használták. Az 1528-ban megjelent szász iskolai rendtartás (Unterricht der Visitatoren an die Pfarrherrn in Kurfürstentum Sachsen), amely Melanchthon humanista hatását mutatja, már a klasszikus anyag túltengésével, a hét egy egész napját katechétikai célra fordítja, mert óvakodni kell attól — úgymond —, hogy az iskolákban kizárólag csak a Bibliát tanítsák, mint némelyek teszik, de az sem helyes, hogy mindent tanuljanak, csak a Szentírást ne. A hét egy napján tehát fel kell mondaniok a gyermekeknek a Miatyánkot, a Hitvallást és a Tízparancsolatot, a tanítónak pedig egyszerűen és helyesen meg kell magyaráznia ezeket. A könnyű szövegű zoltárokat szó szerint

kell megtanulniok, különösen pedig azokat, amelyek a keresztyén élet summáját fejezik ki. Majd az evangéliumokat s utóbb a próféták írásait s az apostolok leveleit kell olvastatni.

Módszer. Az eddigiek során azt láttuk, hogy minek tartotta Luther a katechétikai munka célját s mit tartott a katechétika anyagának, most azt lássuk röviden, hogy ezt a mi-t hogyan vitte Luther a gyermekhez?

Luther kitűnően értett ahhoz, hogy beszéde *szemléletes* legyen. Plasztikus elevenséggel tudja életre kelteni az elvont dolgokat is. Szemléleteségre törekvő előadásmódjáról álljon itt példaként a következő képe: „Krisztusról úgy prédikálok, mint a mi anyamadarunkról. Amint mondtam: a mi igazságunkkal egyáltalában nem tudunk segíteni magunkon, hanem éppen ezért kell menekülnünk a mi anyamadarunk szárnya alá, akinek a hatalmában menekülhetünk meg, mert különben azt, aki a maga igazságában bízik, könnyen elrabolhatja a gonosz ragadozó madár, az ördög. Ti azonban lássátok meg a mi Urunknak a kereszten kiterjesztett szárnyát, amivel minket akar befedni.“ (Buchwald: Lutherpredigten, I. 433.) Szóban és írásban egyaránt gyakran használ Luther képeket, hasonlatokat, megismerősítéseket. A huszas évek végén megjelent művei gazdagon vannak képekkel díszítve, különösen a Kis Káté és a németnyelvű Biblia. Az ábrázolások között leginkább Jézus halálát, megfeszítését szerette alkalmazni. A képekkel Isten ígéjének egyes részeit akarta szemléltetni a gyermekek és az egyszerűek előtt. Jézus Krisztus megváltói művének a szemléltetésére például ezt mondja: „Nem lehet szebb képet elénk tárni az evangéliumból, mintha Krisztust festik meg, amint az elveszett bárányt a vállán hordja és viszi haza.“ (Buchwald: Lutherpredigten, I. 429.)

A nagy reformátor nevelői szigorúságáról már sokat hallottunk, de most figyeljünk arra a *szeretetre* is, amellyel a kis katechumen felé fordul. A gyermekhez egészen közel akar jutni, lelkivilágába bele akar helyezkedni és onnan akarja megérteni őt. „Krisztus embereket akart magához vonzani — úgymond — s emberré kellett lennie. Ha mi gyermekeket akarunk nevelni, nekünk is gyermekké kell lennünk.“ (E. A. 22, 234.) A gyermek másokra szorultságát és gyengeségét mélyen átérzi s ezért mondja, hogy a farkasokhoz az ember soha sem lehet elég kemény, de a szelid gyermekbáránykákhöz soha sem lehet elég gyöngéd és szerető szívű.

A katechéta Luther a középkori módszer zordonságával szemben, nem akarja a gyermeket valami örömtelen nevelés igájába fogni. Különösen éneklés ilyen kedves *örvendező* jellegű nevelési eszköz Luther kezében. Maga mondja, hogy az éneklés Isten egyik legkedvesebb és legnemesebb adománya a keresztyén ember számára.

Mi, evangélikus katechéták, mindnyájan a Luther tanítványai vagyunk, ha mesterünk egy-egy kisebb jelentőségű módszerbeli tanítása fölött el is járt az idő, de a katechétika alapvető megállapításainak helyességét s magát a Szentírás katechetikáját, néki köszönhetjük. Ezért a katechéta Luther mindig is tanulmányozásunk tárgya, példaképünk és mintánk fog maradni, akitől jól esik tanácsot kapni még 400 év távlatából is!

Dr. Ottlyk Ernő
rozsnyói s. lelkész.

Magunk között.

A Liturgus. IV.

A szószéken.

Hangsúlyozni kell azt, hogy a prédikáció szónoklat, ezért a szónoki beszéd szabályai alatt áll.

Vannak papok, akik csak szónokolnak. Beszélnek, de nem mondanak semmit. Vannak, akik mondanivalójukat „nem érnek rá“ formába öltöztetni. (Erről a kérdésről a homiletikának kell szólnia.) A liturgus nem azért áll a szószéken, hogy szónoki készségét csillogtassa. Nem kell okvetlen „új stílust“ alkalmaznia. Az evangéliumot kell hirdetnie s ez megóvjá attól, hogy prédikációja stílusgyakorlat legyen, de attól is, hogy rosszul fogalmazott, sokszor magyartalan mondataival (aszerint, hogy német vagy finn emlíkőn nevelkedett) valójában élvezhetetlenné válják.

Könyvtár a szószéken.

Sok helyen remekül fel van szerelve az egyházközség hirdető könyvekkel. Minden tárgykörre külön könyv esik. Így azután némelyik vasárnapokon annyi könyvet kell a szószékre vinni, hogy nem is maga a lelkész viszi, hanem az egyházi. Nagyon érdekes ez, mikor így a szószékre vonulnak. Talán az is lehet, hogy egyszerű emberekben igaz áhítatot kelt a sok könyv látása. (Okos ember lehet, aki ennyi könyvvel dolgozik!) Félő azonban, hogy fontosabbá lesz a sok könyv, mint az „egy könyv“. (Újévkor a zsúfolt templom nem egyszer a statisztikának szól!) Magatartásunkban és hivatásunkhoz tartozó segédeszközök használatában kerüljünk el mindent, ami elvonja a figyelmet az „egy szükséges dologról“, de tegyük meg mindent, ami hozzá közelebb visz.

A temetésen.

Azt hiszem nincs rendezetlenebb liturgiájú szolgálatunk, mint a temetés. Itt valójában áll a mondás: ahány ház, annyi szokás. Mivel nem a liturgika, hanem a liturgus vizsgálódásom tárgya, az utóbbiról szeretnék szólni.

A liturgus a temetés alkalmával is liturgus, ha a környezet, a szokások az ellenkezőjét látszik is bizonyítani. Oltár és szószék az az asztal, amely a koporsó mellett áll és *istentisztelet a temetés* a parochiáról való elindulástól a visszaérkezésig. Ne engedje azért a lelkész azt, hogy a vele menő kántor útközben dohányozzék, nem szólva arról, hogy ő maga lutherkabátban ne „slukkoljon“ még egyet, mielőtt a halottas házhoz érnek. A ház előtt, vagy az udvaron levőket bólintással üdvözölje, de szükségtelen végigkezelni a férfiakkal. Helyét csendes fohással foglalja el, mert most valójában emberfeletti munkája van: vigasztalni kell! Néhol a kántor egy lépéssel a lelkész mögött foglal helyet. Lehet ebben katolikus hatás, ahol a kántor nem áll az ornátusba öltözött lelkész mellett. Én nem látok abban semmi veszedelmet, ha a kántor nincsen „egy lépcsővel lejjebb“. Városi gyülekezeteinkben, ahol sokszor énekhar helyettesíti a gyülekezetet, természetesen más a helyzet. — Mindnyájan tudjuk, hogy a papi főveg

nem kalap. Levegyük-e azért igeolvasás és imádság alatt? Élvi szempontból az a helyes, ha nem tesszük. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy ha mi nem tesszük, akkor a férfi híveink sem veszik le a kalapjukat. Én azért — elveim ellenére — mindig leveszem ebben az esetben, hasonlóan az elbocsátáskor fővegemet s a gyülekezet férfiai is ugyanezt teszik. Talán csodálkozást kelt az, hogy a kalap problémát okoz. Helyes volna az, ha a lelkész megérkeztétől a szolgálat befejeztéig levenné mindenki a kalapját. Itt-ott szokás is. Télen azonban kivihetetlen. Ha majd mindenütt ravalozóból temetünk, akkor ennek semmi akadálya. Addig is tegyünk meg mindent, hogy legalább alkalmas időben fedetlen fővel énekeljünk és hallgassuk az igehirdetést.

A liturgus igehirdetéséről csak annyit, hogy az a szószéki igehirdetés komolyságának és formájának mértéke alá esik.

A temetőbe vonuló halottas menet sokszor igen fegyelmezetlen. Ezért a lelkész és a kántor lehetőleg ne útközben beszéljék meg iskolai, vagy politikai kérdéseiket. Istentiszteleten nem beszélgetünk! Olykor igazán unalmas lassan kiballagni a temetőbe, mégis járjunk elől jó példával. A hangosakat csendesítsük. Nevelés kérdése ez. Kezdjük el konfirmandusainknál és ezen a téren is hamar tapasztalunk helyes változást.

A hantolási ének után ne hagyjuk el a gyülekezetet anélkül, hogy egy-két jó szót ne szóljunk a legközvetlenebb hozzátartozókhöz. Alkalmam volt meggyőződni arról, hogy más vallásúakra milyen hatással van ez a magatartásunk. Emberibb ez, mint elszaladni az utolsó ámen után! Ebből ne legyen általános és a helyzet méltóságához nem illő barátkozás, az magától értetődik.

Hazamegy a liturgus a temetőből. Ameddig rajta van a papi öltöny, addig liturgus. Tehát hazafelé sem dohányzik. Hazamegy tehát és várja az egységes temetési liturgiát!! Várja!

Kósa Pál

rákoskereszturi lelkész.

Bibliai szótár.

7. Bölcseség.

A görög kifejezés „sophia“ igen gazdag vonatkozású. Az alapjelentés ez: *betekintés az élet sokféle dolgaiba és összefüggéseibe, amelyeket az ember egyrészt a vele született tehetség útján nyer, másrészt pedig tapasztalatok útján szerez.* „Jézus pedig gyarapodék bölcsességben.“ (Lk. 2, 52.)

A bölcseség néhol *műveltséget* jelent és pedig tudományos műveltséget, „a görögök bölcseséget keresnek“. (I. Kor. 1, 22.) „Mózes tanították az Egyiptombeliek minden bölcsességére“ (Acta 7, 22.) — Másutt aztán a bölcseség mégis *gyakorlati áttekintést* jelent s a gyors, biztos és céltudatos cselekvésnek az adományát: a gyülekezetnek a diakónus szolgálatra olyan férfiakat kell választani, akik „Szent Lélekkel és bölcsességgel teljesek“. (Acta 6, 3.)

Máskor a bölcseség az isteni megvilágosítottság eredményezte *képességet* jelenti, mellyel az ember az élet nehézségei és feladatai közt kiismeri

magát s minden helyzetben rátalál arra, amit az Isten akar. „Ha pedig valakinek közületek nincsen bölcsesége, kérje Istentől, aki mindenkinek készségesen és szemrehányás nélkül adja.“ (Jak. 1, 5.)

Az Újszövetség azonban névszerint bölcsesség alatt a *Szentlélek külön ajándékát* érti, vagy alkalmoszerű lelki hatást, amely az embert minden emberi belátás mértékén felül a dolgok és emberek megismerésére megvilágosítja s képessé teszi a teljhatalmú szólásra és cselekvésre.

Ez a bölcsesség a pusztá emberi műveltség számára hozzáférhetetlen s az emberileg legműveltebbek számára rendszerint nem is adatik meg. Ezekből hiányzik erre a fogékonyság. Ezt a bölcsek és az értelmesek elől elrejtette az Atya. (Máté 11, 25) Kevés okos, írástudó és bölcs számára hozzáférhető az Isten bölcsesége. (I. Kor. 1, 19. 25.) És Pál apostol mégsem kételkedik abban, hogy az evangélium a műveltek megmentője is, hisz „köteles“ mind a görögöknek, mind a barbároknak, mind a bölcseknek. (Róm. 1, 14.) Isten bölcsesége titokzatos és elrejtett bölcsesség, de hatalmas, mindent átható ereje van s még az Isten mélységeit is vizsgálja (I. Kor. 2, 7. 10.) A bölcsesség mind külön lelki ajándék (I. Kor. 12, 8.) nevezetesen azt az erőt jelenti, melynek birtokában az ember teljhatalommal szól isteni és emberi dolgokról úgy, hogy az telibe talál, a hallgatók lelkiismeretét meggyőzi s az ellenfelek érveit lerontja. A hallgatók mélyen megrendülve hallják, hogy miképpen szól Jézus hazájában s azt kérdik: „Honnét van ebben ez a bölcsesség?“ (Máté 13, 54.) Ebben az összefüggésben érthetők meg Jézus eme szavai: „ímé prófétákat, bölcseket és írástudókat küldök én hozzátok“ (Máté 23, 34.) Tanítványainak pedig ezt mondja Jézus: „Mert én adok néktek száját és bölcseséget, melynek ellene nem szólhatnak, sem ellene nem állhatnak mindazok, akik magokat ellene-tekbe vetik.“ (Lk. 21, 15.) Istvánnak nem állhattak ellene a vetélkedésben ellenfelei. (Acta 6, 10.)

A bölcsesség lényegében véve „lélekjelenlét“, szent talpraesettség. A lelki megvilágosítottság Pétert egy, a gyülekezet életére nézve döntő pillanatban szíveket vizsgálóvá teszi: Ananiásra rábizonyítja hazugságát. (Acta 5, 13.)

Ha mi ilyen hatalmas lelki ajándékokról hallunk, úgy ne feledjük el, hogy azok lelki ajándékok, vagy adományok voltak. Az adomány szó pedig az „adni“ igéből származik, s éppen a bölcsesség adományáról, vagy ajándékáról mondja az Írás, hogy az megadatik annak, aki azt kéri. (Jak. 1, 5.)

Ford.: Garam Zoltán
bobai lelkész.

Könyvtárban.

Lic. Dr. Karner Károly: Állam és felsőbbtség az Újszövetségben. Különlenyomat a m. kir. Erzsébet Tudományegyetem 1941/1942. tanévi irataiból. Pécs. 27 oldal. — Az egyház és állam közötti viszony vizsgálatának azzal tesz döntő fontosságú szolgálatot ez a füzet, hogy az egész kérdés megoldását Isten igéjének az Újszövetségben adott kinyilatkoztatásából meríti. Ma pedig, amikor e kérdésben annyi a szubjektív vélemény, amennyi az

író, ugyancsak szükség van az Újszövetség ilyen eredeti, tiszta értelmezésén alapuló objektumra.

Az Újszövetség kettős irányvonalba ágazó állásfoglalását tárja elénk a szerző. „Egyfelől ott van az államnak és hatóságnak feltétel nélküli elismerése, a feltétlen engedelmesség követelése,“ Jézus szavában (Mt. 22, 15—22; Mk. 12, 13—17; Lk. 20, 20—26) és Pál apostolnál egyaránt (Róm. 13). „Másfelől pedig ott van a tanúságtétel, hogy a keresztyénség már itt a földön Isten új világában él, ennek az új világnak a polgára, Urának, Istenének és Krisztusának engedelmeskedik.“ A Jelenések könyvének az írója pedig (13. fej.) a magát istenítő római császári hatalomban a tengerből feljövő „vadállatot“ látja, mint a keresztyén világ ellenségét. — Ennek a kettősségnek a feloldására és kiegyenlítésére igyekezett szolgálni az a felfogás, amely ezt az újszövetségi írók személyes nézetével és állásfoglalásával magyarázta. Eszerint, amikor Pál apostol a Római levél 13. fejezetét írta, melyben a felsőbbiség iránti engedelmeségről szól, még utolsó börtönbe vettetése és vértanúsága előtt állt, addig a római polgárnak kijáró jogok birtokában volt s a római állam védelmét élvezte. Ellenben az Újszövetség másik álláspontján lévő Jelenések könyvének a szerzője már látta Nero és Domitianus keresztyénüldözéseit s az államot „negatív“ álláspontjáról ítéli meg. — Egy másik vélemény szerint pedig Pál apostol Róm. 13-ban hatalmakról „exousiai“ és fejedelemségekről „archontes“ beszél, ami más helyen angyali, ill. démoni hatalmakat is jelent, ennek alapján a földi felsőbbiség mögött angyali hatalmak húzódnak meg, azonban könnyen démonikussá válhat a felsőbbiség, a hatalom, az „exousia“ könnyen átválthat az Istennel való ellenségeskedésnek az álláspontjára. Barth szerint az állam akkor démonizálódik, amikor önmagát Isten helyébe tolja fel s feltétlen, korlátlan uralmat igényel. Ennek az alapján érvényesíti Barth közismert, sajnálatos rokonszenvét a demokratikus államokkal szemben, mintha azok kevésbé volnának kitéve az önistenítés veszedelmének. — Az állam túlértékelésének a szempontja jelentkezik abban a felfogásban, amely szerint az állam Krisztus „előfutárja“, ezt Pál pozitív, a Jelenések könyvének az írója pedig negatív értelemben látja, amennyiben egyrészt az állam az Újszövetség „törvény“ fogalmával kerül kapcsolatba s a törvény megtartására vezet, másrészt „az állam az üdvrend lényeges alkotórésze, mert Isten csak akkor valósítja meg királyságát, mikor a világi hatalom már nem cselekszi a jót és szembefordul az Istennel.“ — E különféle — itt csak egészen vázlatosan felsorolt — megoldási kísérletek között, biztos kézzel vezet bennünket szerzőnk az Újszövetség államra vonatkozó szavainak helyes értelmére. E szerint Róm. 13, 4 alapján a felsőbbiség valóban bosszútálló, bünt megtorló hatalom, de csak arra nézve, aki gonoszat cselekszik, míg egyébként „Isten szolgálja a te javadra“, amelyet egyenesen Isten rendelt. Viszont a magát Isten helyére felfuvalkodó állammal szemben pedig nemcsak a Jelenések könyvének, hanem az egész Újszövetségnek egyértelmű állásfoglalása az, hogy Istennek kell inkább engedni s nem az embereknek (Csel. 5, 29). A teológiai gondolkodók szerzteágazó véleményei között szerzőnk ebben találja meg a kérdés megoldását: „Nem szabad azt a feszültséget, mely az Újszövetségben az Istentől rendelt felsőbbiség és az önmagát istenítő államhatalom között jelentkezik, erőszakkal kiegyenlíteni vagy megszüntetni. E világ

fel nem oldható titokzatosságához tartozik hozzá, hogy az az állam, mely Isten szolgálója minden alattvalójának, éppen a keresztyéneknek a javára is, egyúttal felsőbbsegeiben a tengerből kiemelkedő fenevaddá lehet és az antikrisztus vonásait öltheti magára."

Mi evangélikus lelkészek, csak hálát érezhetünk a tudós szerző iránt, akinek az egyház és állam viszonyára adott felelete tisztán és igazán állítja elének az evangélikus egyház és vele a Szentírás álláspontját. Munkája éppen eme alapvető fontosságánál fogva, nélkülözhetetlen lelkésztestvéreink számára!

Dr. Ottlyk Ernő.

Incze Gábor: A mi életterünk. Bethlen G. Irod. és Nyomd. R. T. kiadása. Budapest, 1942. 112 lap.

Az „élettér“ nagyon politikai ízű fogalom, Incze Gábor azonban kis könyvecskéjében nem politizál, hanem hangulatosan elmondja különféle személyes tapasztalatait, melyeket szerte a megnagyobbodott hazában szerzett. A forrón verő magyar szívben ott lüktet a protestáns öntudat boldogsága, amidőn mindenfelé módjában áll elmerengeni egykor különbözően nevezetes protestáns helyeken. Komáromtól Sepsiszentgyörgyig mindenütt, amerre megfordul, talál valamilyen nemzeti és protestáns szempontból érdekes emléket vagy jelenséget, amelyen sokszor büszkén elmereng, hogy csakhamar a mai állapotok felett sóhajtozzon.

Igen érdekesekek a római katolicizmussal kapcsolatos megállapításai (Zsámbék!!). De ezek se merülnek ki csupa negatívumban, hanem van bennük őszinteség és bátorság annak kimondására, hogy pl. a ciszterciák s más szerzetesrend alig más, mint a római katolicizmusban megtört reformációs mozgalom.

A magyar haza szeretete, érdekes földrajzi és történeti ismertetés, a felekezeti béke és egymástmegbecsülés azok a főszínek, melyekből ezt a kedves olvasmányt nyújtó írást a szerző összeállította.

Természetes, hogy a református „öntudat“ érvényesül benne jobban, mint az általánosságban vett protestantizmus. Jó lenne, ha evangélikus toll hasonlóan megrajzolná a mi „evangélikus“ életterünket. *Dr. Vető Lajos.*

Veöreös Imre: A falu és jövője. Győr, 1943. 15 lap. Harangszó kiadása. — A népfőiskolák ügye evangélikus egyházunk és magyar nemzetünk egyik legnagyobb fontosságú, belső, építő feladata. E füzet ezért az ügyért harcol. Elénk vázolja a magyar falu igazi arcát, ezt a messziről oly romantikusan szépnek látszó, de valójában sötét, szenvedő és tragikus arcot. A falu mélyen fekvő, komoly bajain semmiféle olcsó, felszínes megoldás sem segíthet, hanem legdrágább kincsünket kell a segítő szeretet szolgálatánál latba vetnünk: mindenek előtt Isten új életet teremtő igéjét s azután a magyar léleknek a történelemben és a művészetekben felcsendülő szavát, valamint az ismeret és tudás leghasznosabb elemeit. Ezt a szolgálatot akarja végezni a magyar falu lelkén a népfőiskola, a keresztyén magyarság gondolatának és szeretet-szolgáltának e testet öltésével. Kívánatos lenne, hogy gyülekezeteink közvéleményét ez a füzet informálja ebben a kérdésben s ezért e füzet tömeges rendelését és terjesztését ajánljuk. O. E.

Felhívás. Március elején megjelenik a „Megtörtéknek szabadulást...“ című mű Szerb Anna fordításában. E könyv személyes bizonyágtételek

gyűjteménye. Két részből áll. Az első fordítás, amelyben megszólalnak Istennek német, francia, svájci, angol, amerikai gyermekei, akik már megharcolták a „hit” harcát.

A II. rész *teljesen magyar vonatkozású* eredeti munka. Ebben a fordító — példákkal illusztrálva — saját tapasztalatairól számol be. Amellett néhány magyar testvér személyes bizonyágtételét is közli.

A könyv *egyes fejezeteinek címei*: I. rész. Ne csüggedjeteK. — KérjeteK és megkapjátok. — Úrvacsora. — Foglyoknak szabadulást. — Jézus. — Hit próbái. — IgéreteK várása. — Lelkészek leveleiből — és számos személyes bizonyágtétel. — II. rész (magyar vonatkozású): Tapasztalatok. — Intés és alázattal való tűrés. — Megpróbáltatás és betegség által való szenvedés. — Sátáni erők. — Orvos vagy az Úr? — Akarsz-e meggyógyulni? Amikor hitre van szükség és nem türelemre. — Vigyázatok és imádkozatok. — Másokért való imádkozás. — Testvéri segítség szükségessége. — Hit. — Kitartó imádkozás — és számos példa az életből.

A nagy papirhiányra való tekintettel a könyv megjelenése után a kiadó valószínűleg csak egészen kis számú megrendelést vehet majd figyelembe. Aki tehát meg akarja szerezni a művet, az rendelje meg most. Kedvezményes ára a megrendelés azonnali beküldése és az összeg március 2-ig történő befizetése esetén: fűzve 5 P, kötve 7.40 P. Megrendelhető: Szerb Anna író, Siófok, vagy a 44.940. számú (Sz. A., Budapest) csekkapon.

Törvények, rendeletek.*)

Kérdés: Az egyházi adók kivetésénél az alkalmazottak kereseti adója mint adóalap figyelembe vehető-e, illetőleg ez után lehet-e egyházi adót és párbért kivetni? — **Felelet:** A bevett egyházak adókivetési jogát törvény nem szabályozza, hanem a történelmi fejlemények szerint az országos jogszokás a bevett egyházak önkormányzati hatáskörének engedte át. Jogában áll tehát mindegyik egyháznak saját alkotmánya szerint híveire szolgáltatásokat kivetni, azok alapját az állami adóktól függetlenül, vagy azok pótlékaként megállapítani. Az 1927. évi 500. P. M. sz. H. Ö. rend. 70. §-a azonban *korlátozást* állít fel, amennyiben kimondja, hogy a jövedelem- és a vagyonadó után semmiféle pótlékot nem szabad kivetni. Ennek következtében ezen említett adónemek után egyházi adó nem vehető ki, mert az így kivetett egyházi adó behajtásához az állam jogsegélyt nem nyújt. (Községi Közlöny 1942. 28. sz.)

42.903—1941. B. M.: A születési *anyakönyvi adatok* rendszeres kiszolgáltatását az állami anyakönyvvezetőknek megtiltotta.

53.000—1942. B. M.: Városok és községek *szegénysorsú gyermekek tankönyv- és tanszerellátására segélyt biztosítsanak.*

*) A szerkesztőség felkérésére ismét *belekapcsolódom a „Lelkipásztor”-ba s amennyiben az adatok rendelkezésemre állnak, 1941. évtől közlöm a bennünket érdeklő fontosabb törvényeket, rendeleteket s elvi jelentőségű határozatokat. Külön bővebb felvilágosításokat csak 1 P postabélyeg csatolásával adhatok. Vértesi Zoltán; Pécs, Rét-u. 45. sz.*

RÁCS-REICH IMRE

FESTŐMŰVÉSZ
FESTŐIPAR-MŰVÉSZETI VÁLLALATA
CELLDÖMÖLK
TELEFON: 111.

**Templomfestés,
festéssel kapcsolatos
összes dekorációs
munkák és tervek.**

IURUL-NYOMDA

nyomtatványraktár, könyv-, papír-
és írószerkereskedés
CELLDÖMÖLK. Telefon: 57.

Postacsekkszám: 47.923.

RAKTÁRON TART ÉS SZÁLLÍT:
mindennemű iskolai és irodalmi cikkekkel,
egyházi keresztes és esketési kivonatok,
lelkészi iktató és postakörnyvet,
egyházi adókövetési főkönyvet, adóívet,
adóbeszedési naplót, nyugtát, ellennyugtát stb.

Kiss Ferenc

ÖTVÖSMŰVÉSZ

BUDAPEST, IV., Haris-bazár 3

Készít: aranyból, ezüsből, bronzból
úrvacsorai és keresztes édesényeket,
oltári gyertyatartókat és feszületet. —
Továbbá jubiláris és nászajándékokat

Az új

DUNÁNTULI EV. ÉNEKESKÖNYV

négyféle kiadásban
különböző kötésekben
mérsékelt áron kapható.

Kérjen részletes árlapot.

Miniatúr (7x10 cm) kiadásban is megjelent.

Az új tisztasági rend minden példányhoz hozzá van kötve.

Főeláruló: KÓKAI LAJOS könyvkereskedőse
Budapest IV., Kamermayer-utca 3.

BAROSS-NYOMDA:

UZSALY ÉS KONCZ

(Harangszó nyomdája)

GYŐR, Andrásy-út 24. Tel. 7-63.

Felsődnántól legmodernebb szedő- és
nyomógépekkel felszerelt egyik legna-
gyobb nyomdavállalata. Készít minden-
féle nyomdai munkát. Áránlaltal szolgál

Angster József és Fia

ORGONA és HARMÓNIAÜGYVÉRT.

PÉCS, József-u. 30.

Postafiók: 8.

Flóközem:

RÁKOSPALOTA, Pázmány-u. 72.

Az ország 75 éve fennálló
legnagyobb üzeme.

ÚJ ORGONÁK. Mindennemű

javítások, karbantartások.

HARMÓNIAÜGYVÉRT

„BÉTHEL“

DIAKONISSZAOTTHON, KÖSZEG.

Felvez lelki, testi nyu-
galmat, gyógyulást ke-
reső nőket és férfiakat.
Békés otthont biztosít.
Alpesi klíma, diéta, ápolás.
Tájékoztatót küld.

Cím: Béthel Diakonisszaotthon
Köszeg, Vas megye

Scholtz Testvérek

könyvkereskedésében

BUDAPEST,

IX., Ferenc-körút 19—21. sz.

kaphatók:

Theológiai szakkönyvek magyar és német
nyelven, hittankönyvek, konfirmációk em-
léklapok, egyházi nyomtatványok, irodalmi
szerek stb. — Tankönyvárúsításra kijelölt cég.
Bárhon hirdetett könyv általunk beszerezhető.